

**VYSOKÁ ŠKOLA ZDRAVOTNÍCTVA A SOCIÁLNEJ PRÁCE
SV. ALŽBETY BRATISLAVA
KATEDRA SOCIÁLNEJ PRÁCE**

061429

BEZDOMOVECTVO AKO SOCIÁLNY PROBLÉM

2011

Bc. VRATISLAV MATUCHA

**VYSOKÁ ŠKOLA ZDRAVOTNÍCTVA A SOCIÁLNEJ PRÁCE
SV. ALŽBETY BRATISLAVA
KATEDRA SOCIÁLNEJ PRÁCE**

**BEZDOMOVECTVO AKO SOCIÁLNY PROBLÉM
DIPLOMOVÁ PRÁCA**

Študijný program: Sociálna práca

Študijný odbor: 3. 1. 14. Sociálna práca

Školiace pracovisko: Bratislava

Školiteľ: PhDr. Katarína Minarovičová PhD.

BRATISLAVA 2011

Bc. VRATISLAV MATUCHA

ČESTNÉ VYHLÁSENIE

Čestne vyhlasujem, že diplomovú prácu som vypracoval samostatne, neporušil som autorský zákon a použitú literatúru som uviedol na príslušnom mieste.

Bratislava, 14. 02. 2011

.....

Podpis

POĎAKOVANIE

Týmto by som chcel poďakovať školiteľovi mojej diplomovej práce PhDr. Kataríne Minarovičovej, PhD. za jej odborné vedenie, metodickú pomoc a cenné rady, ktoré mi poskytla pri jej vypracovávaní.

ABSTRAKT

Matucha, Vratislav: Bezdomovecťvo ako sociálny problém [Diplomová práca]/ Bc. Vratislav Matucha – Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety Bratislava. Katedra sociálnej práce. – Školiteľ: PhDr. Katarína Minarovičová, PhD. Stupeň odbornej kvalifikácie: Magister sociálnej práce. – Bratislava : Katedra sociálnej práce, 2011. 78 s.

Bezdomovecťvo ako sociálny problém

Diplomová práca pojednáva o problematike bezdomovcov. Bezdomovecťvo je veľmi závažný problém na ktorý sa mnohí ľudia pozerajú ako na niečo neriešiteľné. Bezdomovec je predsa človek ako každý iný a nemáme právo si ho nevšímať len preto, že má iný sociálny status. O bezdomovcov sa stará mnoho neziskových organizácií, vďaka ktorým sa bezdomovec môže pokúsiť vrátiť sa do normálneho života. Oblasť pomoci a starostlivosti o bezdomovca je zo strany terénnej sociálnej práce veľmi široká a základným sociálnym vzťahom je vzťah bezdomovec a sociálny pracovník. Práca je rozdelená na teoretickú a praktickú časť. Obsahuje sedem kapitol. V teoretickej časti sa autor zaoberá vymedzením základných pojmov ako je chudoba, bezdomovecťvo, ohrozené skupiny obyvateľstva, príčiny bezdomovecťva, starostlivosť štátnej a miestnej samosprávy o bezdomovcov. Taktiež v práci poukazujem na pomoc mimovládnych organizácií ľuďom bez domova a posledná kapitola je zameraná na terénnu sociálnu prácu. V praktickej časti sa autor zamerá na zhodnotenie súčasnej pozície bezdomovca a zisťoval, ako sa ľudia pozerajú na túto vylúčenú skupinu a či poznajú vôbec nejakú pomoc bezdomovcom, ktorú zabezpečuje samospráva alebo neziskové organizácie. Na základe výsledkov prieskumu autor vypracoval odporúčania a návrhy pre prax.

Kľúčové slová

Bezdomovecťvo. Chudoba. Ľudia bez domova. Terénna sociálna práca. Príčiny bezdomovecťva.

Abstract

Matucha, Vratislav: Homelessness as a social problem [Diploma thesis]/ Bc. Vratislav Matucha – Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety Bratislava. Department of social work. – Adviser: PhDr. Katarína Minarovičová, PhD. Degree of professional qualification: Master of social work. – Bratislava: Department of social work, 2011. 78 s.

Homelessness as a social problem

The diploma thesis deals with the issue of homeless people. Homelessness is a very serious problem, which many people see as something unsolvable. A homeless person is a person as any other and we have no right to not notice him only because he has a different social status. Many non-profit organizations take care of homeless people, thanks to which a homeless person has the chance to get back to normal life. The area of help and care of a homeless person is from the view of field social work very wide and the basic social relation is the relationship between the homeless person and the social worker. The thesis is divided into a theoretical and a practical part. It includes seven chapters. In the theoretical part, the author deals with the specification of basic concepts such as poverty, homelessness, endangered groups of population, reasons of homelessness and the care of state and local self-government of homeless people. Moreover, I mention the help of non-governmental organizations to people without a home. The last chapter is aimed at social work in field. In the practical part, the author focuses on the evaluation of the current position of homelessness and examines how people view this separate group and if they know about any help to homeless people provided by self-government or non-profit organizations. Following the results of the survey, the author elaborated recommendations and proposals for praxis.

Key words

Homelessness. Poverty. People without home. Field social work. Reasons of homelessness.

OBSAH

ÚVOD.....	12
1 CHUDOBA A BEZDOMOVECTVO	13
1.1 História chudoby.....	13
1.2 Chudoba.....	14
1.3 Bezdomovectvo.....	16
1.4 Ohrozené skupiny obyvateľstva.....	19
1.4.1 Patologický hráči.....	19
1.4.2 Občania vo výkone trestu.....	21
1.4.3 Starí ľudia.....	22
1.4.4 Narkomani.....	23
2 PRÍČINY BEZDOMOVECTVA.....	25
2.1 Rozvodovosť.....	25
2.1.1 Alkoholik v rodine.....	26
2.1.2 Domáce násilie.....	27
2.1.3 Žiarlivosť jedného z partnerov.....	30
2.2 Nezamestnanosť.....	30
2.2.1 Projekt Krištof.....	32
3 KOMPETENCIE SAMOSPRÁVY PRI RIEŠENÍ PROBLÉMU BEZDOMOVECTVA.....	35
3.1 Poskytovanie sociálnych služieb.....	35
3.2 Samospráva a zariadenia sociálnych služieb.....	39
4 POMOC MIMOVLÁDNYCH ORGANIZÁCIÍ PRI RIEŠENÍ PROBLÉMU BEZDOMOVECTVA.....	43
4.1 Slovenská katolícka charita	45
4.2 Príklady konkrétnej pomoci pre ľudí bez domova.....	45
5 TERÉNNÁ SOCIÁLNA PRÁCA.....	48
5.1 História terénnej sociálnej práce.....	48

5.2 Terénna sociálna práca dnes.....	48
5.3 Metódy terénnej sociálnej práce.....	49
6 EMPIRICKÁ ČASŤ.....	53
6.1 Cieľ a predmet prieskumu.....	53
6.2 Stanovenie hypotéz.....	53
6.3 Charakteristika respondentov.....	53
6.4 Sprostredkovanie dotazníkov.....	54
6.5 Výsledky a interpretácia prieskumu.....	65
6.6 Diskusia a odporúčania pre prax.....	67
7 ZÁVER.....	69
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	71
PRÍLOHY	76

ZOZNAM GRAFOV

Graf č. 1: Vaše pohlavie?.....	54
Graf č. 2: Váš vek?.....	55
Graf č. 3: Nachádzajú sa vo vašom meste bezdomovci?.....	55
Graf č. 4: Ako na vás pôsobia bezdomovci potulujúci sa po uliciach?.....	56
Graf č. 5: Pomohli ste niekedy nejakou formou pomoci bezdomovcovi ?.....	56
Graf č. 6: Ktoré z týchto príčin sú podľa vás najčastejšou príčinou bezdomovectva?.....	57
Graf č. 7: Stará sa vaše mesto o bezdomovcov dostatočne?.....	58
Graf č. 8: V ktorej časti Slovenska je podľa vás najviac bezdomovcov?.....	58
Graf č. 9: Myslíte si, že sú bezdomovci svoju súčasnú situáciu ochotní riešiť?.....	59
Graf č. 10: Kto by mal podľa vás riešiť problém bezdomovectva?.....	59
Graf č. 11: Ktorá skupina obyvateľov je podľa vás najviac ohrozená stratou domova?....	60
Graf č. 12: Máte vo svojom meste útulok pre bezdomovcov?.....	61
Graf č. 13: Viete o tom, že veci darované charite dostávajú aj bezdomovci?.....	61
Graf č. 14: Viete čo je to nezisková organizácia?.....	62
Graf č. 15: Stretli ste sa niekedy s tým, že nejaká organizácia ponúkala na ulici jedlo zadarmo?.....	63
Graf č. 16: Venuje vaše mesto pozornosť bezdomovcom?.....	63
Graf č. 17: Využíva sa podľa vás terenná sociálna práca dostatočne pri práci s bezdomovcami ?.....	64
Graf č. 18: Je nocľah v nocľahárni bezplatný?.....	64
Graf č. 19: Kde najčastejšie podľa vás prespávajú bezdomovci ak nie sú v útulku?.....	65

ZOZNAM SKRATIEK A SYMBOLOV

Str. - Strana

Tvz. – Takzvaný

Resp. – Respektíve

Atd'. – A tak ďalej

Čl. – Článok

Z. z. – Zbierky zákonov

Napr. - Napríklad

ÚVOD

V dnešnej dobe sa často stretávame s pojmom chudoba. Tento pojem je neriešiteľný a dá sa povedať, že stále bude ľudstvo trápiť. Chudoba je problém, ktorý sa začal objavovať od samého vzniku ľudstva. Ľudia sa delili na majetných, menej majetných a chudobných, ktorých už vtedy spoločnosť ignorovala. Bezdomovci patria do skupiny ľudí, ktorých spoločnosť izolovala a musia si svojim problémom prejsť sami. Je mnoho organizácií, ktoré sa venujú bezdomovcom a týmto ľuďom to aspoň trochu zmierni ich problém, v ktorom sa nachádzajú. Bezdomovcom častokrát pomôžu nielen organizácie, ale aj obyčajní ľudia, ktorým ich situácia nieje ľahostajná. Bezdomovectvo je problém, ktorý sa začal vyskytovať už v minulých storočiach. Bezdomovec je natoľko frustrovaný zo svojej situácie, že v mnohých prípadoch nemá záujem svoju situáciu riešiť a degraduje na svoj sociálny status. Tento problém neriešia len organizácie, ale tomuto problému sa venuje aj štát, vyšší územný celok a samospráva. Je ale problém bezdomovcov v mnohých prípadoch legitimovať, nakoľko nemajú žiadny doklad, ktorý by potvrdzoval ich totožnosť. Problematickou otázkou ostáva, ako toto všetko riešiť. Ako zabrániť tomu, aby sa ľudia nestávali bezdomovcami. Úloha terénnej sociálnej práce je tu veľmi dôležitá, ale v mnohých prípadoch je nevyužitá.

Predkladaná diplomová práca sa skladá z teoretickej časti a praktickej časti. Teoretická časť sa skladá zo 6 kapitol a niekoľkých podkapitol. V prvej kapitole sa venujeme charakteristike základných pojmov ako je chudoba, bezdomovectvo, ale taktiež tam rozoberáme ohrozené skupiny obyvateľstva bezdomovectvom. V druhej kapitole rozoberáme príčiny bezdomovectva a taktiež tu popisujeme pomoc bezdomovcom zaradiť sa do normálneho života. Tretia časť je venovaná kompetenciám štátnej správy a samosprávy. Štvrtú kapitolu sme venovali mimovládny organizáciám, ktoré pomáhajú ľuďom bez domova zmierniť ich sociálnu situáciu. Piata kapitola je venovaná sociálnej práci a to konkrétne terénnej sociálnej práci a jej pomoci bezdomovcom. Cieľom prieskumu bolo zistiť ako ľudia vnímajú bezdomovcov a či im nejakým spôsobom pomáhajú, či vedia že existujú organizácie ktoré sa zameriavajú na pomoc ľuďom bez domova.

Cieľom diplomovej práce je zistiť, či:

- Najčastejšou príčinou bezdomovectva je alkoholizmus.

- Najviac ohrozenou skupinou sú mladí ľudia, ktorí svoju mladosť strávili v detskom domove.
- Najčastejšou formou pomoci bezdomovcom bolo poskytnutie financií.
- Najvyšší počet bezdomovcov je na západnom Slovensku.
- Občan ktorý je na ulici sa nedokáže zaradiť opäť do normálneho života.

Hlavným zdrojom pre diplomovú prácu bola literatúra z posledného obdobia, informačné pramene v elektronickej forme. Poznatky, ktoré sme získali štúdiom literatúry, ktorú sme pri písaní diplomovej práce použili nám pomohli lepšie sa orientovať v danej problematike.

1 CHUDOBA A BEZDOMOVECTVO

Chudoba a bezdomovecťvo sú príbuzné pojmy, aj keď chudobní majú možnosť, kde môžu bývať a bezdomovci už o túto možnosť prišli buď vlastným pričinením alebo cudzím. (Matoušek, 2003, str. 81) uvádza že kritéria chudoby sú závislé na tradíciách a na aktuálnych koncepciách sociálnej spravodlivosti. „Za vymedzenie absolútnej chudoby je najčastejšie považovaná hranica príjmu zodpovedajúca jednému americkému doláru denne“ (Štatistický úrad SR, Pracovné stretnutie k problematike zberu štatistických údajov o bezdomovcoch). „Bezdomovcom môže byť ktokoľvek. Muž, žena, dieťa, celé rodiny, mladý, starý, chorý, zdravý, zamestnaný, nezamestnaný, závislý alebo abstinent, bývalý väzeň, týraná žena či mladík z detského domova. Jednotný opis neexistuje. Táto skupina zahŕňa tak žobráka a povaľujúceho sa opilca, ako aj predavača *Nota bene* či slušne upravených pánov a panie“ (Beňová, 2008, str.10).

1.1 HISTÓRIA CHUDOBY

„17. máj 1658 je veľmi dôležitý dátum v dejinách, ale aj v živote sv. Vincenta de Paul (patrón chudobných), kedy odovzdal kňazom a bratom svojej rodiny regulu - pravidlá, ktoré boli už len písomným potvrdením toho, čo duchovné spoločenstvo za posledných tridsať rokov denne praktizovalo“ (Katedra sociálnej práce a sociálnych vied, 2004, str. 10). „Všetky charity, ktoré tvoria Skupinu De Paul, pokračujú v práci v duchu sv. Vincenta de Paul praktickým a nikoho neodsudzujúcim spôsobom, so zámerom odpovedať na potreby prostredníctvom skutkov a inovatívnosti“ (<http://depaulslovensko.org/o-n-s/misia-a-hodnoty>). V období feudalizmu sa začali rozvíjať inštitúcie, ktoré sa starali o chudobných. V období monarchie existovalo v obciach domovské právo, ktoré poskytovalo ľuďom v obciach voľný pohyb a ľudia, ktorí si ho nemohli uplatniť boli z obce vypovedaní. Koniec 19. storočia môžeme považovať za rozhodujúci po stránke výživy, ale aj verejných služieb. Začalo sa tu vytvárať vzdelávanie občanov, lepšia lekárska starostlivosť a základy sociálneho štátu. V Európe sa začala chudoba skúmať koncom 19. storočia. Za chudobného považovali občana, ktorý žil v zlých životných podmienkach a nevedel prežiť bez pomoci iných. Chudoba je problém ktorý už poznali aj naši dávny predkovia a museli si týmto prejsť. Nebolo možné aby každý mal bohatstvo, pôdu, statky a iné veci ktoré sa v tom období považovali za bohatstvo. Chudoba je problém ktorý ľudstvo asi nikdy nevyrieši.

1.2 CHUDOBA

(Žilová, str.10) vo svojej knihe píše: chudoba má v súčasnosti rozsah a obsah podľa toho ako:

- a) vznikajú sociálne nerovnosti jednotlivcov v sociálnom prostredí aj v rámci celkov, ktoré títo jednotlivci vytvárajú,
- b) sú limitované makroekonomické opatrenia podporujúce tradične chudobné oblasti územia,
- c) sú jednotlivci, rodina a skupiny obyvateľstva postihnutí nezamestnanosťou,
- d) štát postupne prechádza pri poskytovaní sociálnej pomoci od univerzálnosti k adresnosti, hlavne v oblasti finančných dávok sociálnej pomoci.

„Sociológia charakterizuje chudobu všeobecne ako situáciu, v ktorej jedinec či určitý sociálny celok nemôže z vlastných prostriedkov uspokojovať najnutnejšie životné potreby, a preto potrebuje hospodársku pomoc iných“ (Geist, 1992,in: Žilová, 2005, str. 11).

Chudoba je celosvetový problém a trápia sa s ňou štáty ktoré majú dobrú ekonomiku, ale aj krajiny tretieho sveta. Tam je situácia o to zložitejšia, že tam sú ľudia odkázaní často len na seba a štát, v ktorom žijú, im vôbec nepomôže. Na Slovensku sa pojem chudoba začal dostávať do povedomia verejnosti po októbri 1989. Rozdiel medzi ľuďmi, ktorí žijú na kraji chudoby a tými, ktorí sú majetnejší, je viditeľný. Ľudia žijúci v prepychu si málo kedy všimajú občanov žijúcich v chudobe. Je to vidieť aj medzi ľuďmi, kto je majetnejší a kto menej. *„Zdrojom chudoby je nezamestnanosť, nízky príjem zo zamestnania, nízka úroveň vlastného bohatstva a nízke vzdelanie“ (Matoušek, 2003, str. 80).* Ľudia ktorí žijú v chudobe sú charakterizovaný tým, že ich finančné zdroje sú nízke a týmito zdrojmi nedokážu dosiahnuť takú životnú úroveň, ktorú akceptuje spoločnosť. Pokiaľ si človek nedokáže zabezpečiť základné životné potreby, tak môžeme ho považovať za chudobného, resp. občana ktorý je v hmotnej núdzi. Hmotná núdza je definovaná v zákone 599/2003 Z.z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Na Slovensku nie je chudoba definovaná priamo v zákonoch. K 1.júlu 2010 boli sumy životného minima Opatrením Ministerstva práce , sociálnych vecí a rodiny SR č. 300/2010 Z. z. nasledovné:

- a) 185,38 € (5 584,76 Sk) mesačne, ak ide o jednu plnoletú fyzickú osobu,
- b) 129,31 € (3 895,60 Sk) mesačne, ak ide o ďalšiu spoločne posudzovanú plnoletú fyzickú osobu,
- c) 84,61 € (2 548,96 Sk) mesačne, ak ide o nezaopatrené dieťa alebo zaopatrené neplnoleté dieťa.

„Životné minimum vyjadruje spoločensky uznanú minimálnu hranicu príjmu občana, pod ktorou nastáva stav jeho hmotnej núdze“ (Katedra sociálnej práce a sociálnych vied, 2004, str. 19). Existenčné minimum môžeme charakterizovať ako náklady na základné existenčné potreby ako jedlo, odev a strechu nad hlavou. Toto právo je uvedené aj v ústave Slovenskej Republiky v článku 39. Sociálnu núdzu môžeme chápať ako nedostatok príjmov. Sociálna núdza je chápaná skôr ako sociálna exklúzia. Podiel chudoby sa líši v každom kraji na Slovensku. Západné Slovensko má nižší podiel chudobnejších ako stredné a východné Slovensko. Je to spôsobené tým že na západnom Slovensku je vyšší podiel zamestnanosti. Východné Slovensko nie je pre investorov atraktívne, nakoľko im nevyhovuje hlavne to, že nie je doriešené priame spojenie diaľnicami, čo pre investora je skoro rozhodujúce. Centrum pre hospodársky rozvoj (CPHR) vo svojej správe z roku 2000 uvádza: „V západných krajinách, vrátane USA (ale aj Maďarska) je východiskom určenia hranice chudoby priemerný príjem určitej krajiny a hranicu chudoby zvyčajne predstavuje 50 percent aritmetického priemeru čistého príjmu danej krajiny; v niektorých krajinách je to tie. 40% alebo 60%. Domácnosť s príjmom nižším ako je daná hranica chudoby je definovaná ako chudobná. Hoci nízky príjem sám osebe nereflektuje kultúrne a sociálne aspekty, všeobecne zmysluplne vyjadruje chudobu“. V roku 1995 ŠÚ SR v spolupráci s francúzskym INSEE realizoval výskum chudoby na Slovensku pod názvom "Sociálna situácia domácností v SR", hoci bol realizovaný v rámci *Projektu chudoby*. V tomto výskume sa rozlišovali tri východiská určovania, a tým aj podôb chudoby:

- a) chudoba monetárna – finančná, jej hranica je zvyčajne daná 50% priemerného príjmu danej krajiny, kým vo výskume bolo použitých 60%. Z hľadiska tohto prístupu bolo na Slovensku 12,1% domácností monetárne chudobných.
- b) druhý prístup vychádzal zo životných podmienok domácností, ktoré boli vymedzené prostredníctvom podmienok bývania, stravovania, funkčných predmetov domácností (televízor, práčka, chladnička, atď.). Na základe tohto prístupu, t.j. chudobní z hľadiska životných podmienok, predstavujú 13,4% domácností.
- c) tretí prístup bol subjektívny, z hľadiska samotných chudobných, ktorých reprezentovali nízkopríjmové domácnosti. Na základe tohto prístupu, je chudobných na Slovensku 7,7% domácností. (CPHR, 2000, str. 81)

„Chudoba je uznávaná ako skúsenosť. Skúsenosť a vedomosť o chudobe je odmietaná a popieraná práve tam, kde sa získavajú vedomosti“ (Žilová, 2005, str. 17).

1.3. BEZDOMOVECTVO

V Európskej únii bola snaha zjednotiť pohľad na bezdomovectvo a vylúčenie z bývania. Nadnárodná organizácia FEANTSA ponúkla obsiahlu definíciu ETHOS, ktorú správa EÚ prijala. Podľa ETHOS do kategórie bezdomovcov či ľudí ohrozených bezdomovectvom patrí osoba:

- a) bez prístrešku (rooflessness - bez možnosti pobytu pod strechou 24 hodín denne, napr. na ulici, v kanáloch či v nocľahárni)
- b) bez bytu (houselessness - osoby v rôznych zariadeniach, napr. v útulkoch, verejných ubytovniach, ako aj osoby, ktoré opúšťajú inštitúcie)
- c) bývajúca v neistých podmienkach (osoby, ktorým hrozí vyst'ahovanie, obeť domáceho násilia, domácnosti v bytoch bez právneho nároku)
- d) bývajúca v neprimeraných podmienkach (priveľa ľudí v byte, zlý technický stav budovy, mimo pitnej vody a elektriny, rôzne provizórne stavby, maringotky).

Väčšinu bezdomovcov tvoria nasledujúce skupiny:

- a) osoby trpiace depresiou, osamelosťou, sklúčenosťou
- b) mladí ľudia z detských domovov, ktorí neboli nikdy zamestnaní
- c) dlhodobo nezamestnaní
- d) prepustení väzni
- e) starí, osamelí ľudia
- f) mentálne a zdravotne postihnutí
- g) ľudia trpiaci najrôznejšími psychickými a somatickými chorobami a poruchami
- h) alkoholici, narkomani a patologickí hráči
- i) ženy - osamelé, s deťmi, tehotné, vyhodené z domu, týrané
- j) migranti

(Hradecký, Hradecká, 1996, In: Beňová, 2008, str. 25).

Bezdomovectvo charakterizujeme ako stratu domova. Človek buď o strechu nad hlavou prišiel vlastnou vinou, alebo cudzím pričinením. Bezdomovec je človek ako každý iný, s tým rozdielom, že nemá domov, čo ho núti prespávať na rôznych miestach ako napr.: parky, železničné stanice, autobusové stanice, opustené budovy „*Za bezdomovcov pokladáme občanov, ktorí sú z najrozličnejších dôvodov v momentálnej situácii bez možnosti trvalého či prechodného ubytovania, možnosti získania základných životných potrieb a možnosti pravidelného stravovania*“ (Katedra sociálnej práce a sociálnych vied, 2004, str. 34). Väčšinou ide o neprispôsobivú skupinu ľudí, ktorý odmietajú už klasický

život a tento ich život, ktorí teraz majú im vyhovuje. Bezdomovca často spoznáme na prvý pohľad. Jeho hlavným charakteristickým znakom je zápach, lebo sa pravidelne nevykonáva dennú očistu a jeho veci sú značne znečistené, často sú pod vplyvom alkoholu, alebo inej omamnej látky. Sú aj taký bezdomovci, ktorých nespoznáme na prvý pohľad. „*Bezdomovci sú ľudia žijúci bez stáleho bývania a obvykle aj bez stáleho zamestnania, odrezaní od zdrojov, ktoré sú bežne dostupné iným občanom, vrátane systému štátnej podpory*“ (Matoušek, 2003, str. 34). Bezdomovci sa sústreďujú vo väčších mestách, lebo tu majú viac možností, kde sa ukryť na noc a viac možností aj na žobranie. Problém s bývaním existoval aj v minulosti a existuje aj dnes. Byty sú drahé a ich dostupnosť pre občana je často nedosiahnuteľná. Ľudia bez domova sú rôznych vekových skupín. Za bezdomovca nepovažujeme len človeka, ktorý sa potuluje ulicami dňom či nocou, ale môžeme sem zaradiť aj ľudí vo výkone trestu, deti z detských domovov, ľudia v nemocniciach. Proste ľudí, ktorý keď opustia zariadenie v ktorom sa zdržiavali, nemajú kam ísť. Sú bez rodiny, priateľov, strechy nad hlavou. „*Extrémne vylúčenie zo spoločnosti a všetkých jej "dobier" - od prístrešku, jedla, pitia, ošatenia, cez zdravotnú starostlivosť, kultúrne aktivity, profesné uznanie a sociálne zabezpečenie až po sociálnu sieť, má fatálny dopad na životy bezdomovcov. Toto vylúčenie sa netýka len širokej spoločnosti*“ (Beňová, 2008, str. 15). Obyčajní ľudia, ktorí majú strechu nad hlavou si ani nevedia predstaviť čo prežíva bezdomovec a aké myšlienky sa mu hmýria hlavou. Je zraniteľný, zahanbený, že je na ulici. Problém je hlavne to že bezdomovec si neverí, nemá nikoho kto by ho posunul tým správnym smerom, podal mu pomocnú ruku. Preto väčšina bezdomovcov rezignuje a svoju situáciu prestáva riešiť. Naša spoločnosť začala problém bezdomovectva vnímať až po roku 1989. Často tento režim spreď roku 1989 neprispôsobivých občanov zatváral do väzenia, aby neboli na očiach verejnosti. V bývalom režime to fungovalo tak, že pokiaľ dal občan niečo spoločnosti, tak spoločnosť mu to opätovala. Každý pokiaľ pracoval, väčšinou dostal do užívania podnikový, alebo družstevný byt. Dalo by sa povedať, že vlastne aj spoločnosť môže za to, že sú medzi nami ľudia bez domova, ktorý sa nemajú kam uchýliť. „*Väčšinou je vyčlenený i z trhu práce, a tým aj zo systému sociálneho a zdravotného zabezpečenia, je vyčlenený z právnej ochrany - z nároku byť a užívať práva člena spoločnosti. Zamestnanie je jedným z hlavných prostriedkov na získanie a udržanie svojho miesta v spoločnosti*“ (Beňová, 2008, str. 49). Často sa stáva, že ľudia žijúci na ulici nemajú občiansky preukaz, čo im dosť komplikuje snahu postaviť sa na vlastné nohy. Bez peňazí si nový občiansky preukaz človek nevybaví a taktiež si nedokáže zabezpečiť dávku v hmotnej núdzi. Dokonca ani na úrad práce, sociálnych vecí a rodiny sa nemôže obrátiť

o zaregistrovanie sa do evidencie nezamestnaných. A to len preto, že nemá občiansky preukaz. Každý občan musí platiť odvody. Bezdomovec keďže nemá zamestnanie, tak nemôže platiť odvody do sociálnej poisťovne. A keďže neplatí odvody, tak mu nedoplatky narastajú a ak by sa raz aj dostal z tohto problému do ktorého upadol, tak len veľmi ťažko splatí dlhy voči sociálnej poisťovni. Pokiaľ neplatí odvody a má dlhy voči sociálnej poisťovni, tak nemá nárok ani na žiadnu dávku, čiže ani na dôchodok, teda v prípade že splní podmienku vzniku na dôchodok. „Aj keby dodržiaval pravidlá systému, je z neho vylúčený už len tým, že väčšina ľudí ho považuje za tzv. asociála a neprispôsobivého občana“ (Beňová, 2008, str. 50). Ale sú aj takí bezdomovci, ktorí si svoju situáciu časom uvedomia, nerezigujú na svoj sociálny status a začnú svoju situáciu riešiť. Je mnoho spôsobov ako vyriešiť napr. problém práce. Stačí, ak má dotýčny občiansky preukaz a môže ísť napríklad do personálnej agentúry, alebo si zohnať nejakú inú brigádu, ktorá mu ako tak pomôže prežiť.

Bezdomovci sú sociálne vylúčená skupina ľudí. „Sociálne vylúčenie je termín ktorý označuje obvykle komplexne podmienenú účasť jednotlivca, skupiny alebo miestneho spoločenstva na živote celej spoločnosti, resp. nedostatočný prístup k spoločenským inštitúciám zaisťujúcich vzdelanie, zdravie, ochranu a základný blahobyť“ (Matoušek, 2005, str. 217). Ak sa niekto ocitne na ulici, tak zväčša prechádza štyrmi štádiami:

Prvé štádium je charakteristické tým, že ľudia sa snažia znova zaradiť do života, snažia sa nadviazať opäť kontakt so svojou rodinou, hľadajú si prácu. Sú čistý, upravený. Od ostatných bezdomovcov sa držia ďalej lebo dúfajú v to, že sa ich situácia zlepši a opäť sa zaradia do života aký viedli pred krízou, ktorá im udelila status bezdomovec, čiže sociálne vylúčenie.

Druhé štádium nazývame regresiou. Všetko čo je pre človeka ktorý má strechu nad hlavou samozrejmosťou, tak im sa to zdá zložité. Rôzne administratívne úkony im robia problémy. Často sa zaregistrujú na úrade práce a začnú navštevovať útulky kde dostanú aspoň polievku. Ak si nenájdu dlhšiu dobu zamestnanie, tak začínajú upadať do depresie, prestávajú sa o sebe starať.

Tretie štádium je rezignácia. Vzdávajú sa svojej vlastnej identity a všetko čo kedysi mali je pre nich už zbytočné. Priateľstvá, lásky, rodina. Úplne rezignovali a len málo z nich je ochotných pracovať. Takýto bezdomovci žijú bez dokladov, lebo ich niekde stratili, nie sú zaregistrovaný ani na úrade práce, resp. boli z neho vyradení, lebo porušili nejakú z podmienok, ktoré úrad práce, sociálnych vecí a rodiny stanovuje nezamestnaným. Neprijímajú ponúknutú pomoc a často spia na ulici, keďže pod vplyvom alkoholu ich do

útulku nepustia. Aj tu sa musia dodržiavať pravidlá. Pre nich už neexistuje cesta späť k normálnemu životu. Vzdali sa možnosti aby sa dostali z ulice.

Často sa stretávame s pouličnými žobrákmi, ktorý sa potulujú po uliciach a žobrujú. Je málo ľudí, ktorý im niečo dajú, lebo si myslia, že buď peniaze dá na drogy, alebo alkohol. Ale niektorý z týchto bezdomovcov potrebujú zarobiť, aby mohli prespať v útulku. Ale toto naša spoločnosť nechápe a proste bezdomovcov ignoruje. Je pravda, že je veľmi ťažké rozlíšiť, ktorý z nich tie peniaze minie na ubytovanie, stravu, alebo na alkohol a iné návykové látky. „*Niektorí bezdomovci získavajú peniaze aj prostredníctvom krádeží. Je to malá skupina, ale spôsobuje, že bezdomovecť sa často spája s kriminalitou. Ide o pouličné krádeže (vreckári), krádeže v obchodoch (najmä v supermarketoch), ale tiež o mobilné telefóny a pod. - teda ide opäť o veci, ktoré možno speňažiť*“ (Beňová, 2008, str.38).

1.4 OHROZENÉ SKUPINY OBYVATEĽSTVA

Existuje mnoho skupín ktoré sú ohrozené termínom bezdomovec. Môžeme sem napr. zaradiť ľudí prepustených z výkonu trestu, migrantov, starých a osamelých ľudí. Nakoľko je týchto skupín viac, pre účely mojej práce sa venujem podrobnejšie aspoň niektorým :

1.4.1 Patologickí hráči

Patologické hráčstvo, resp. gamblerstvo je v poslednej dobe tiež jednou z príčin, za ktorých sa človek stane bezdomovcom. Občan ktorý prepadne tejto mánií si prestáva uvedomovať že sa rúti do záhuby tým, že prehráva v podstate svoj majetok. Zo začiatku sú to malé sumy, ktoré považuje za maličkosť, ale potom to je stále viac a viac až nemá svoje správanie pod vlastnou kontrolou a len veľmi ťažko sa z tejto situácie človek dostáva. „*Snaha hráča o získanie peňazí práve týmto spôsobom ho nevedie do ekonomického plusu, ale práve naopak, straty sú čoraz väčšie a väčšie, očakávaný úspech sa nedostavuje a hráč v tranze nedokáže sám seba zastaviť pred záhubou*“ (Katedra sociálnej práce a sociálnych vied, 2004, str. 60). Často aj okolie mu vraví, aby prestal s hazardným správaním, ale on si ho neuvedomuje a stále pokračuje v tejto svojej závislosti, lebo vidí možnosť ľahkého prístupu k bohatstvu. „*V medzinárodnej klasifikácii chorôb, ktorá na Slovensku platí od roku 1994, je patologické hráčstvo označené ako diagnóza F 63.0 a je charakterizované*

ako patologická porucha, ktorá spočíva v často opakovaných epizódach hrania, ktoré dominujú v živote subjektu na úkor sociálnych, materiálnych, rodinných a pracovných hodnôt i záväzkov“ (Tokárová a kol., 2003, str. 392). Ohrození sú všetci, dospievajúca mládež, muži, ženy. Väčšinou keď je človek už závislý na automatoch, alebo iných hazardných hrách tak podlieha aj alkoholu. Alkohol ho v tejto závislosti ešte povzbudzuje. Kombinácia alkohol a gamblérstvo je veľmi nebezpečná. V takomto prípade má človek len malú šancu že sa z týchto závislostí dostane sám, bez pomoci blízkej rodiny, priateľov. Patologický hráč si ani neuvedomuje ako ubližuje svojim správaním svojmu blízkemu okoliu. Existuje veľa hier pri ktorých môže človek podľahnúť. Patria sem napríklad:

- a) automaty
- b) kasína
- c) stávkovanie v stávkových kanceláriách
- d) kartové hry
- e) kocky

Každá z týchto hier prebúdza v hráčovi možnosť zisku a neuvedomuje si, že pomaly prichádza stále viac a viac do straty. Svoju situáciu sa snaží riešiť opäť stávkou, lebo si povie, že veď teraz to určite dopadne lepšie ako naposledy. Časom už túto situáciu nemá vôbec pod kontrolou a zo dňa na deň sa z neho stane bezdomovec, lebo prehrá aj strechu nad hlavou. To, že sa dostal na ulicu ho možno prinúti k tomu, aby sa vzdal tejto svojej závislosti ale bude to veľmi ťažké. Každý patologický hráč pokiaľ sa chce vyliečiť z tejto závislosti, väčšinou musí prejsť týmito štádiami:

- a) fáza výhier,
- b) fáza prehrávania,
- c) fáza zúfalstva,
- d) fáza kritičnosti,
- e) fáza znovuvytvárania,
- f) fáza rastu.

(Nešpor, 1994, str. 15).

1.4.2 Občania vo výkone trestu

„Penitenciarne veda vznikla ako komplexná vedná disciplína o interdisciplinárnych súvislostiach trestu odňatia slobody, jeho výkonu a účinnosti“ (Fábry, 2006, str. 19). Každý občan občas spraví nejakú chybu, ktorú neskôr ľutuje. Niektorým sa to odpustí, ale

pri opakovaných činoch si dotyčný tento trest musí odtrpieť vo väzbe. „*Peniterciárna veda vznikla ako komplexná vedná disciplína o interdisciplinárnych súvislostiach trestu odňatia slobody, jeho výkonu a účinnosti*“ (Fábry, 2006, str. 18). Pokiaľ nie je občan právoplatne odsúdený, považuje sa za nevinného. Čoraz viac ľudí páchajú trestné činy a ak sú im dokázané, teda sú usvedčený pri súdnom konaní, tak sú buď odsúdení na odňatie slobody alebo „skončia len s podmienkou“. Presnejšie podmienky odňatia slobody a iných trestov určuje trestný zákon 300/2005 Z.z.. Po dokázaní viny si obvinený vypočuje rozsudok a súd určí či odsúdený dostane iba finančnú pokutu s podmienkou, alebo pôjde do väzby. Bude mať tým pádom aj obmedzený pohyb, lebo bude sa môcť pohybovať iba vo väznici. „*Penológia čiže veda o treste je taká komplexná vedná disciplína, ktorá skúma filozofické, etické, sociálne, psychologické, pedagogické, medicínske i technické súvislosti trestov a ochranných opatrení, ich výkonu a účinnosti*“ (Fábry, 2006, str. 20.) Väzba sa vykonáva v ústavoch na výkon väzby. „*Do väzby sa obvinený prevezme po zistení jeho totožnosti len vtedy, ak súd alebo sudca vydá písomný príkaz, aby bol do väzby prijatý. Ak nie je možné totožnosť zistiť, pri prevzatí obvineného do väzby sa overia iné údaje uvedené v písomnom príkaze súdu alebo sudcu*“ (Fábry, 2006, str. 62). Rozlišujeme tri stupne strázenia:

- a) minimálny stupeň
- b) stredný stupeň
- c) maximálny stupeň

Aj vo výkone trestu má občan práva, ale niektoré práva sú obmedzené. Ide napr. o nedotknuteľnosť osoby. Nedotknuteľnosť osoby je značne modifikovaná, keďže odsúdený sa musí podrobiť prehliadkam, strpieť použitie donucovacích prostriedkov a pod. Ochrana väzňov proti násiliu a ponižovaniu zo strany spolu odsúdených, ale v niektorých prípadoch aj dozorcov upravuje § 6 ods. 1 zákona číslo 4/2001 Z. z. o zbore väzenskej a justičnej stráže. Odsúdení dodržiavajú v zariadení určitý režim a taktiež pracujú aby nestratili pracovné návyky a odpracovali si škodu ktorú spôsobili. V niektorých prípadoch ale nejde o žiadnu finančnú škodu, ale to sú už prípady, ktoré sa nedajú ohodnotiť finančne a pozostalým peniaze dotyčnú osobu nevrátia. Každý trest je klasifikovaný iným rozmedzím trestu odňatia slobody. Pokiaľ si odsúdený odsedí svoj trest, tak je prepustený na slobodu. Tu ale vzniká problém, kam ísť ak ho rodina nechce vidieť, peňazí má málo a snaha nájsť si zamestnanie v dnešnej dobe nie je ľahká. Čiže občan prepustený z výkonu trestu sa stal v podstate bezdomovcom, ale ešte je šanca že neupadne do stavu beznádeje a postaví sa na vlastné nohy a bude zo životom bojovať.

1.4.3 Starí ľudia

Podľa štúdií je potvrdené, že chudoba sa mení v závislosti od veku. Čím je človek starší tým má menšiu možnosť sa uplatniť na trhu práce, lebo spoločnosť skôr uprednostňuje mladších, flexibilnejších občanov. Pokiaľ občan je starší a nemá možnosť si nájsť zamestnanie a nemá žiadne úspory, tak upadá do štádia chudoby. „*Stará chudoba sa označuje ako demografická alebo horizontálna chudoba a jej existencia nie je závislá od trhu práce. Touto podobou chudoby sú ohrozené sociálne kategórie charakterizované:*

A) Vekom

B) životným a rodinným cyklom

C) neschopnosťou pracovať“

Zdroj: Žilová, 2005, str. 25

Dôchodok je malý a len ťažko pokryje výdavky na bývanie a na stravu. (Žilová, str. 50) vo svojej knihe uvádza ďalšie faktory spôsobujúce pokles životnej úrovne v starobe:

- a) úbytok fyzických a duševných síl obmedzujúci schopnosť starých ľudí udržať sa na trhu práce aj v dôchodkovom veku,
- b) obmedzenie schopnosti starých ľudí kompenzovať pokles príjmov, spôsobený výmenou mzdy za dôchodok, domácimi prácami,
- c) strata výhod sociálnych služieb spojených so zamestnaním, obmedzenie sociálnych kontaktov a strata sociálneho postavenia spojeného so zamestnaním,
- d) pokles adaptability, schopnosti formulovať a sledovať efektívnu životnú stratégiu a vyznať sa vo svete, ktorý sa rýchlo mení. Starí ľudia sa tak častejšie stávajú obeťami oklamania pri nákupoch a sú vystavení i ďalším rizikám.

Taktiež mnoho starších ľudí je veľmi dôverčivých a častokrát pri svojej dobrosrdečnosti dokážu prísť aj o strechu nad hlavou.

1.4.4 Narkomani

Človek ktorý upadne do tejto závislosti má len ťažko možnosť sa vrátiť do normálneho života. Pravdaže existujú aj poradne, liečebne, ktoré dokážu človeka závislého na drogách tohto návyku zbaviť, ale podstatné je aby si to dotýčný človek sám uvedomil.

„Závislosť od psychotropných látok je psychická porucha, ktorá sa prejavuje silnou túžbou po psychoaktívnej látke, opakovaným užívaním tejto látky a ďalšími pridruženými znakmi“ (Pavúk, 2001, str.7). Svetová zdravotnícka organizácia (WHO) prijala v roku 1969 definíciu že droga je látka, ktorá ak je vpravená do živého organizmu, môže pozmeniť jednu alebo viac jeho funkcií. „Droga je prirodzená alebo syntetická, chemická látka, ktorá po vpravení do ľudského organizmu môže vyvolať zmenu jednej alebo viacerých telesných funkcií“ (Ondruš, 1990, str.7). (Pavúk, 2001, str. 12-13) vo svojej knihe uvádza že závislosti sa rozdeľujú na tieto typy:

- A) závislosť od alkoholu,
- B) závislosť od opiátov,
- C) závislosť od kanabinoïdov,
- D) závislosť od kokaínu,
- E) závislosť od sedatív a hypnotík,
- F) závislosť od psychostimulácií,
- G) závislosť od halucinogénov,
- H) závislosť od nikotínu,
- I) závislosť od prechavých látok,
- J) závislosť od iných návykových látok, atypické a kombinované závislosti.

„Drogová trestná činnosť sa oproti ostatným druhom trestnej činnosti vyznačuje niekoľkými špecifickými znakmi. V prvom rade je pre ňu charakteristické to, že na vykonávanie tejto vysoko organizovanej a vysoko lukratívnej trestnej činnosti sa využívajú spravidla najmodernejšie prostriedky, ktoré často nie sú v dispozícii represívnym zložkám štátu“ (Havrlentová, 2006, str. 48). Je viac ako pravdepodobné že klient, ktorý sa nevylieči z tejto závislosti sa môže časom z dôvodu nedostatku financií a stáleho zadlžovania ocitnúť bez strechy nad hlavou.

Závislosť od kokaínu

Pri kokaíne je charakteristické že sa šnupe, čiže nosom sa dostáva do tela čím sa značne poškodzuje nosná prepážka. Tvoria ho kryštály trpkorkej chuti. Ak do neho pridáme napríklad kypriaci prášok vzniká crack. Crack sa fajčí. „Takmer všetky drogy majú účinky, ktoré sa ukážu na očiach alebo okolo nich. Opuchnuté oči a červená tvár sú príznakmi užívania inhalačných prostriedkov“ (Pavúk, 2001, str. 30). Účinnosť tejto látky je zhruba 10 minút až hodinu. „Celé myslenie prebieha rýchlejšie, typické je zvýšenie

pocitu sebavedomia, zvýšené libido a povznesená nálada“ (Havrlentová, 2006, str. 69). Každý kto užíva túto drogu je podráždený, precitlivení a agresívny.

Závislosť od psychostimulácií

„Rovnako ako kokaín majú schopnosť zlepšovať náladu, rozptýliť únavu a pocit hladu“ (Pavúk, 2001, str. 66). Desatina gramu stačí na to, aby človek bol v niekoľko hodinovom omámení. „Somatickými príznakmi užívania halucinogénov sú poruchy rovnováhy a chôdze, zvracanie, závraty, pocit horúčavy a chladu. Teplota tela stúpa, srdce bije rýchlejšie a krvný tlak sa zvyšuje“ (Havrlentová, 2006, str. 68). Najväčším nebezpečenstvom tejto drogy je, že môže navádzať k myšlienkam o samovražde. „Abstinenčný syndróm sa prejavuje ako afektívna a emocionálna nestabilita, vegetatívna labilita, nespavosť, craving“ (Havrlentová, 2006, str. 68).

Je viac ako pravdepodobné, že práve táto skupina je ohrozená bezdomovectvom. Táto cieľová skupina nevidí, ako upadá do závislosti a nevedomuje si, že spoločnosť takýchto ľudí odsudzuje.

2 PRÍČINY BEZDOMOVECTVA

„Tak ako sa mení naša spoločnosť, mení sa aj spektrum sociálnopatologických javov, ktoré okrem závislosti na drogách, teda psychoaktívnych látkach zahŕňa aj také nežiadúce fenomény akými sú kriminalita, sociálna inklúzia, chudoba, násilie v rodinách“ (Machálová a kol, 2010, str. 27). Pravdaže tých príčin existuje viac. Bezdomovcom sa môže stať hocikto, či už to bol človek ktorý žil skromným životom, ale aj milionár. Americká národná koalícia bezdomovcov (National homeless coalition – NHC) určila desať najčastejších príčin bezdomovectva. Podľa nich je bezdomovectvo zapríčinené nasledovnými skutočnosťami:

- a) nedostatok cenovo dostupných bytov,
- b) vysoká nezamestnanosť,
- c) nízke mzdy,
- d) odchod z inštitúcií,
- e) domáce násilie,
- f) psychická alebo fyzická choroba,
- g) rozvod,
- h) smrť,
- i) strata zamestnania,
- h) návrat z výkonu trestu.

zdroj: www.nationalhomeless.org

2.1 ROZVODOVOSŤ

Rozvod je bolestivá a niekedy veľmi traumatická udalosť, ktorá môže zanechať trvalé dôsledky na deťoch, alebo dospelých. Zatiaľ, čo na začiatku minulého storočia bol rozvod len mimoriadnou udalosťou, tak počas prvej a druhej svetovej vojny začali byť rozvody častejšie. Táto tendencia sa zvyšovala aj naďalej. V dnešnej dobe už nie je rozvod zvláštnosťou. Podľa Štatistického úradu SR bolo v roku 2008 na Slovensku 13 412 konaní o rozvode. Z tohto počtu súdy rozviedli celkom 12 675 manželstiev. 71 žiadostí bolo zamietnutých a takmer 600 žiadostí bolo vzatých späť. Najviac rozvedených manželstiev bolo v Košickom, Nitrianskom a Bratislavskom kraji. Z celkového počtu 12 675 rozvedených manželstiev bolo 65% na návrh ženy.

- Najčastejšie sa rozvádzali ľudia vo veku 30 - 35 rokov.
- Priemerná dĺžka trvania manželstva bola 14,2 roka.
- 65,3 % rozvedených manželstiev bolo s maloletými deťmi.
- Najčastejšou príčinou rozvodu u mužov aj žien bola rozdielnosť pováh (61%)
- 11% rozvodov mala na svedomí nevera muža a 6 % nevera ženy.

Zdroj: <http://www.rozvod-rozchod.sk/rozvody-na-slovensku-v-roku-2008/d-1048/p1=1084>

Nielenže je spoločensky prijateľnejší, ale možno ho aj ľahšie dosiahnuť. Väčšina žien už nie je finančne závislých na manželovi, ako to bolo v minulosti, čo je jeden z dôvodov rastu počtu rozvodov. Nemá zmysel, aby manželia ostávali spolu v rodine, kde je atmosféra preniknutá nešťastím a nenávisťou. Napätie môže vystriedať uvoľnenie a láskavosť. Vzostup rozvodovosti je takmer celosvetový jav. Rozvodovosť stúpa rýchlo najmä tam, kde sa v posledných rokoch zvýšila zamestnanosť žien a teda aj ich úroveň vzdelanosti a kvalifikovanosti. Základné zmeny spoločenských vzťahov sú skutočnou príčinou ostatných zmien. Práve vďaka zmeneným spoločenským vzťahom sa všeobecne pokladá za neprijateľné, aby partneri žili v zväzku, ktoré im neprináša uspokojenie vyplývajúce zo samej podstaty manželstva. Taktiež k rozvodovosti prispieva alkoholizmus a domáce násilie.

2.1.1 Alkoholik v rodine

Alkoholizmus je jednou z najrozšírenejších toxikománií. Ľudia pijú alkoholické nápoje na spríjemnenie života, aj keď toto spríjemnenie je klamlivé a svojím spôsobom škodlivé a nebezpečné. „*Podobne aj na Slovensku epidemiologicky stále najväznejšia je konzumácia alkoholu*“ (Pavúk, 2001, str. 10). Narušenie medziľudských vzťahov ako jeden z následkov alkoholizmu sa prejaví najskôr v jeho najbližšom okolí, čiže v rodine alkoholika. Jeho správanie a pitie deformuje manželský vzťah, narúša rovnováhu v rodine a negatívne vplýva na deti. Návraty manžela domov k manželke sú sprevádzané hlučným príchodom, často aj bitkami manželky alebo detí. Niekedy ich ohrozuje až tak, že sú nútení opúšťať vlastný byt a utekať k priateľom, známym, či rodine. Manžel pod vplyvom alkoholu často po príchode domov dáva žene za vinu, že nevie vychovávať deti. Pod výchovou chápe trestanie bez opodstatnenia. Normálne ho však výchova v domácnosti nezaujíma. Ani keď je triezvy, nevládne v rodine pokoj. Je nevyspytateľný, náladový a podráždený, čo vedie k pravidelným či už menším alebo väčším hádkam. Keď je triezvy, rodina mu dohovára, aby prestal s pitím. „*Alkoholikom sa môže stať prakticky každý,*

existujú však jedinci, ktorí sú alkoholom väčšmi ohrození. Závisí to predovšetkým od osobnosti a od harmónie jej jednotlivých zložiek. Alkoholizmus sa začína vtedy, keď vzniká väzba na alkohol, keď jedinec nie je schopný abstinovať“ (Katedra sociálnej práce a sociálnych vied, 2004, str. 51). Alkoholik si vymýšľa rôzne výhovorky, no postupne čoraz ťažšie hľadá dôvody. Ak rodina jeho výhovorky neprijíma, uchýľuje sa k násilnému správaniu a konaniu. Alkoholici obvykle tvrdia, že pijú preto, lebo majú problémy. Ale oni majú problémy práve preto, že pijú. Najhoršia situácia je v rodinách, kde alkoholik v dôsledku porušenia pracovnej disciplíny málo zarába alebo nepracuje vôbec. Ženy veria, že ak bude doma všetko v poriadku a deti budú poslušné, partner nebude mať dôvod na hádku a obmedzí pitie. Na druhej strane, láska partnera môže byť účinným prostriedkom pomoci alkoholikovi, za predpokladu, že sa úprimne snaží o liečbu.

2.1.2 Domáce násilie

V deklarácií OSN o odstránení násilia páchaného na ženách, schválenej Valným zhromaždením OSN v decembri 1993, sa v čl. 1 za násilie páchané na ženách považuje „každý prejav rodovo podmieneného násilia, ktorý má alebo by mohol mať za následok telesnú, sexuálnu, alebo duševnú ujmu alebo utrpenie žien, vrátane hrozby takýmito činmi, zastrasovania a úmyselného obmedzovania slobody, a to vo verejnom alebo súkromnom živote“. Ďalej sa v tejto deklarácii uvádza v čl. 2, že násilie páchané na ženách zahŕňa fyzické, sexuálne a psychické násilie vyskytujúce sa v rodine a spoločnosti – vrátane bitia, sexuálneho zneužívania dievčat, vymáhania vena, znásilnenia v manželstve, obriezky žien a iných tradičných zvykov poškodzujúcich ženy, mimomanželského násilia, násilia spojeného s vykorisťovaním, znásilnenia, sexuálneho zneužívania, obťažovania a zastrasovania na pracovisku, vo vzdelávacích a iných inštitúciách, obchodu so ženami a nútenej prostitúcie a násilia páchaného alebo prehliadaného štátom – ale neobmedzuje sa len naň.

„Pojmom domáce násilie sa označuje násilie, ktoré sa vyskytuje v domácnosti a rodine, medzi jednotlivcami z tej najbližšej sociálnej siete. Môže byť páchané medzi ktorýmkoľvek členmi rodiny, nejde teda len o násilie medzi manželmi či intímnymi partnermi. Násilie môže páchať muž na žene a žena na mužovi, rodičia na deťoch i deti na rodičoch - s tým sa stretávame najmä u rodičov vo vyššom dôchodkovom veku, kedy sú viac-menej odkázaní na pomoc svojich dospelých detí. Najčastejšie sa však stretávame s tým, že sa ho dopúšťajú muži na ženách a rodičia na deťoch - podľa štúdie Svetovej banky z roku 1998 až 95% zo

všetkých obětí domácího násilí sú ženy a deti“ (Občianske združenie pomoc ohrozeným deťom, centrum nádej, str. 5). Násilie zamerané na ženy je aj skrytou prekážkou a brzdou sociálno-ekonomického vývoja. Rodovo podmienené násilie tým, že potláča energiu žien, podryva ich sebadôveru a ohrozuje ich zdravie, znemožňuje im plne sa zúčastňovať na živote spoločnosti. Násilie páchané na ženách bolo uznané za súčasť problematiky ľudských práv. „Násilie páchané na ženách je prekážkou pri dosahovaní takých cieľov ako rovnoprávnosť, vývoj a mier. Násilie páchané na ženách, bráni ženám využívať ľudské práva a slobody, porušuje tieto práva, alebo ich anuluje“ (Pekingská deklarácia 1993, čl. 112). „Domáce násilie je najrozšírenejšia forma násilí vôbec, pričom je súčasne formou najmenej kontrolovanou a čo do svojej frekvencie a závažnosti najviac podceňovanou“ (H. J. Schneider, nemecký kriminológ). Domáceho násilí sa väčšinou dopúšťajú muži na svojich partnerkách. Domáce násilie nezahŕňa len telesné týranie, ale aj sexuálne a citové týranie. Násilie môžeme charakterizovať aj ako správanie, ktoré je namierené proti druhému a spôsobuje mu škodu. Pokiaľ ide o jednotlivca, môže byť samoučelné – násilným chovaním len skúša reakcie napadnutého. Môže byť taktiež odplatou za nežiadúce správanie, či prejav mocenských ambícií a reálnej moci, a to ako medzi jednotlivcami, tak aj medzi skupinami. Niektorí autori používajú pojem násilie ako synonymum pre agresivitu, iní vidia násilie ako pojem užší a vyhradzujú ho pre zámerné fyzické poškodzovanie druhého. „Násilie je chovanie, ktoré je namierené proti druhému a spôsobuje mu škodu. Násilie sa vyskytuje ako prejav mocenských ambícií a reálnej moci, a to ako medzi jednotlivcami, tak aj medzi skupinami“ (Matoušek, O., Slovník sociální práce, str. 118). „Týranie v partnerskom vzťahu je najbežnejšia, najtragickejšia a najrozšírenejšia forma násilí, ktorou trpia ženy. Jeho „tragická kontinuita“ spôsobuje, že v živote niektorých žien dominuje násilie a poznačuje ich na celý život. Týranie v rámci rodiny zostáva najčastejšie nepoznané a nepotrešované, pretože jeho páchatelia sú mlčky alebo zjavne ospravedlnení. Ženy, obeť násilí, musia znášať násilie a týranie zväčša v najväčšom osamotení. Nie preto, že ony sú ticho, ale preto že ich my nepočujeme. Byť obeťou trvalého alebo náhleho násilného správania a nemať možnosť veriť osobe, ktorá by mala súcítiť a pomôcť, znamená byť zbavená podpory, solidarity a spravodlivosti. Je to ďalšia forma násilí, ktorá sa pripája k násiliu páchaného v rodine, v intímnom vzťahu. Najzdravujúcejší dopad má na človeka trauma prežitá v izolácii“ (Záujmové združenie žien Aspekt, piata žena, str. 23). Žena, obeť útoku, prežíva často extrémnu záťaž, ktorá ju traumatizuje a poškodzuje a má veľmi závažné bezprostredné aj dlhodobé účinky. Sú to bolesti hlavy, depresia, pocity únavy, urologické a gynekologické ťažkosti, poruchy príjmu

potravy, nespavosť, bolesti v panvovej a krížovej oblasti, ale môže to byť aj zneužívanie alkoholu či iných drog, seba poškodzujúce správanie, vážne psychické ochorenia. Fatálnymi následkami sú samovražda ženy, alebo vražda násilníckeho, týrajúceho muža. U týraných žien sa zistili rovnaké prejavy a symptómy ako u ľudí, ktorý prežili koncentračné a zajatecké tábory, alebo boli obeťami únosov, prepádov, alebo prežili prírodné katastrofy. Situácie ktoré prežili títo ľudia a situácie, ktoré prežívajú týrané ženy, majú viacero spoločných znakov. Obete sú izolované, nemôžu samy zo situácie uniknúť a násilník sa k obeti občas správa láskavo. V takýchto situáciách sa medzi obeťou a násilníkom utvára zvláštny vzťah – pripútanie. Jedným zo znakov tohto špecifického vzťahu je napr. lojalita k násilníkovi, snaha chrániť ho, a dokonca súcitiť a spolupráca s ním. Ďalším je neschopnosť vyhľadať pomoc zvonku, najmä v inštitúciách, ako aj neschopnosť opustiť vzťah a násilníka. Vo väčšine prípadov je jeho obeťou žena a útočníkom je manžel. Násilie je často namierené aj proti deťom. Je málo prípadov, kedy násilie páchajú ženy na mužovi. Naša spoločnosť domáce násilie ticho toleruje. Domáce násilie sa totiž odohráva v intímnom prostredí, ktoré spoločnosť považuje za nedotknuteľné. V poslednom období sa však konečne viac nahlas hovorí aj o tejto problematike. V prevádzke sú už rôzne linky pomoci a krízové centrá. Zlepšenie ochrany obetí násilia u nás si vyžaduje predovšetkým zmenu postoja spoločnosti k fenoménu domáceho násilia páchaného na ženách, prostredníctvom ich medializácie a verejného odsúdenia. Nevyhnutná je zmena postoja polície, pracovníkov medicínskych, psychologických a právnických profesií k obetiam domáceho násilia, a to prostredníctvom špeciálneho preškolenia. Pojem domáce násilie alebo násilie páchané na ženách u nás nie je nikde upravený. Neexistuje ani komplexná právna úprava chrániaca pred domácim násilím. Prípady domáceho násilia často naplňajú skutkovú podstatu niektorého z trestných činov proti rodine a mládeži, proti životu a zdraviu, proti slobode a ľudskej dôstojnosti. Medzi najčastejšie patrí ublíženie na zdraví. Vzhľadom na to že súdna a policajná prax u nás za ublíženie na zdraví považuje ujmu na zdraví, polícia posudzuje správanie sa útočníka veľmi často ako priestupok podľa zákona číslo 372/1990 Z.z. o priestupkoch. Dochádza tak k paradoxnej situácii, keď je násilné konanie páchatel'a preukázané, ale pretože len napadnutie manželky k trestnej zodpovednosti nestačí, ide o priestupok, za ktorý možno uložiť pokutu. Ak sa už raz žena rozhodla, že toto násilie nebude trpieť, tak je viac ako pravdepodobné, že útočníka už nechce vo svojej blízkosti. Okolie ho odsudzuje za to, čoho bol schopný a tak sa útočník ocitol pred problémom, čo bude s ním ďalej. Je viac ako pravdepodobné, že sa z tejto cieľovej skupiny často krát stávajú bezdomovci.

2.1.3 Žiarlivosť jedného z partnerov

Manželia Hartlovi charakterizovali žiarlivosť ako: „*Žiarlivosť je zaporný emočný stav, forma úzkosti vznikajúca z pocitu neistoty, strachu zo straty milovanej osoby*“ (Novák, 2004, str. 63). Žiarlivosť môžeme definovať aj ako určitú formu psychického napätia vznikajúceho z pocitu straty manželky. Typickým znakom pre žiarlivosť je vydieranie, vyhrážanie sa samovraždou. (Novák, 2004, str. 63) delí žiarlivosť vo svojej knihe „*Jak pređeť krízi v manželstve*“ na dva druhy:

1. Normálna (opodstatnená) – vzniká reakciou na signál naznačujúci mimomanželský záujem. So žiarlivosťou sa stretávame u oboch pohlaví, vo všetkých spoločenských vrstvách a v každom veku.

2. Chorobná (patologická) – žiarlivosť je neopodstatnená, často sa prejavuje sledením, hádkami, podozrievaním, výčitkami alebo dokonca aj domácim násilím. Žiarlivosť v žiadnom prípade nie je dobré podceňovať. Často sa stáva, že sa žiarlivý partner pokúsi pomstiť prostredníctvom detí.

Intenzívna patologická žiarlivosť sa pokladá za duševnú chorobu. Lieči sa na psychiatrii, no je veľmi ťažko ovplyvniteľná a zvyčajne má trvalý charakter. Je nebezpečná, lebo patologický žiarlivec sa často neovláda a koná skratovo. Neraz sa stáva, že aj napriek tomuto závažnému problému ostávajú partneri spolu naďalej, najmä ak je upodozrievaný partner submisívny a prijíma správanie žiarlivého partnera, napr. z dôvodu udržania rodiny.

2.2 NEZAMESTNANOSŤ

„*Nezamestnanosť je stav, v ktorom človek schopný práce a ochotný pracovať nemá platené zamestnanie*“ (Matoušek, 2003, str. 125). V dnešnej dobe je nezamestnanosť vysoká a to preto, že podniky zatvárajú svoje prevádzky kvôli ekonomickým problémom a ľudia si už len veľmi ťažko nájdu zamestnanie. „*Nezamestnanosť je sociálno-ekonomický jav, ktorý predstavuje dôsledok a zároveň prejav nerovnováhy vznikajúcej na trhu práce medzi dopytom a ponukou práce*“ (Výskumný ústav práce, sociálnych vecí a rodiny, 2003, str. 42). „*V súčasnosti dochádza u mnohých ľudí k porušeniu bežného sociálneho správania v dôsledku nezamestnanosti. Strata práce, potreba rekvalifikovať sa, prípadne adaptovať sa na kratšiu alebo dlhodobejšiu nezamestnanosť narúša sociálnu stabilitu mnohých jedincov. Okrem ekonomických dôsledkov dochádza aj k psychickým*

problémom“ (Kleinová, 1997, str. 360). „Chudoba je v prevažnej miere spojená s nezamestnanosťou, resp. s nízkymi príjmami zo zamestnania. Štátna sociálna politika vytvára systém zabezpečenia nezamestnaných a nízkopríjmových jednotlivcov a rodín, častokrát však najslabšie skupiny a jednotlivci nevyužívajú opatrenia politiky zamestnanosti z nevedomosti, nechoty ísť do vzťahu s úradmi, z dôvodu odmietania pomoci a pod.“ (Žilová, 2005, str. 19). Jediné riešenie ktoré je možné pre bezdomovca je zamestnať sa. Pre mnohých bezdomovcov je to ťažké lebo rezignovali na svoj status, odmietajú sa podriaďovať normám, ktoré spoločnosť považuje za bežné v živote. Mnohí bezdomovci majú problém sa zamestnať z viacerých dôvodov, napr. majú zápis v registri trestov, neisté bývanie a taktiež miesto na spánok. Veď predsa je nereálne aby človek ktorý má zamestnanie chodil po práci prespávať na ulicu a potom opäť do práce. Mnohí zamestnávateľia vedia poskytnúť svojim zamestnancom aj bývanie. V tomto prípade by bol problém zo strechou nad hlavou vyriešený. Možností kde sa môžu bezdomovci zamestnať nie je veľa. Bezdomovec môže napr. vykonávať:

- a) verejno-prospešné práce v obci,
- b) práce na stavbách, práce v skladoch,
- c) príležitostné práce v záhradách,
- d) pomocné práce ,
- e) predaj časopisu Nota bene

(zdroj: Štatistický úrad Slovenskej Republiky, Pracovné stretnutie k problematike zberu štatistických údajov o bezdomovcoch pod patronátom predsedníčky ŠÚ SR).

Nielenže nemajú bezdomovci kde bývať a ťažko zoženú nejakú prácu, ale väčšina z nich nemá ani možnosť dostávať podporu v nezamestnanosti či sociálne dávky. To všetko je viazané na trvalé bydlisko (i keď fiktívne), ktoré bezdomovci nie sú schopný preukázať (opäť strata dokladov) alebo je tak ďaleko od miesta, kde mal trvalý pobyt, že nie je schopný tak opakovane docestovať (katedra sociálnej práce a sociálnych vied, 2004, str. 44). Väčšinou vidíme bezdomovcov sa potulovať ulicami bez toho aby si hľadali nejaké zamestnanie, ale sú aj taký ktorý si svoju situáciu uvedomujú a predajom časopisu Nota bene si aspoň trochu prilepšia. Či už zarobia na jednu noc v útulku, alebo si kúpia jedlo. Tento časopis im dal možnosť opäť získať pracovné návyky. Aj keď je pravda, že nemajú určenú presnú pracovnú dobu predaja, čiže môžu ho predávať, kedy chcú a kde chcú. Ak časopis predajú tak polovica z tržby je ich a polovicu vracajú o.z. Proti prúdu, ktorý tento časopis vydáva. Dlhodobá nezamestnanosť prináša aj tieto psychologické riziká :

- zmena životného štýlu (strata prac. návykov)

- strata motivácie, odvahy opäť sa zamestnať
- strach zo zlyhania
- znižovanie napätia – alkoholom, fajčením, prejedaním...
- strata sebavedomia
- ohrozenie duševného i telesného zdravia
- sociálna izolácia

Je viac ako pravdepodobné, že občan ktorý stratí zamestnanie sa musí uspokojiť nižším príjmom ako mal keď bol zamestnaný. Musí si určiť priority čo kedy zaplatí a čo môže odložiť a zaplatí sa to neskôr. Hlavným problémom dlhodobej nezamestnanosti je strata pracovných návykov. Aj táto príčina môže viesť k tomu že občan stratí strechu nad hlavou, lebo nie je schopný platiť nájom alebo sa zadlží natoľko že príde o dom. Každý kto stratí zamestnanie, by nemal upadať do depresie po pár neúspechoch. Musí byť odhodlaný si nájsť zamestnanie, či už vlastným pričinením, alebo pomocou úradu práce, sociálnych vecí a rodiny.

2.2.1 PROJEKT KRIŠTOF

„Hlavným cieľom projektu bolo vytvorenie komplexného resocializačného programu pre ľudí bez domova so zámerom zvýšiť ich šance uplatniť sa a udržať na trhu práce“ (Nina Beňová a kol., 2008, str. 3). Tento projekt bol určený najmä pre predajcov časopisu Nota Bene. Tento časopis predávajú beždomovci, ktorý si chcú aspoň nejakým spôsobom zlepšiť svoju už aj tak biednu situáciu. Tento časopis je pre beždomovca veľmi dôležitý, lebo predajca sa snaží opäť vrátiť do pracovného prostredia. Projekt sa týkal len desiatky beždomovcov, tak sociálni pracovníci museli vyberať zodpovedne. Pre tých ktorý dostali možnosť byť angažovaný do tohto projektu, si získali väčšiu pozornosť sociálnych pracovníkov, ale pravdaže ostatných ľudí bez domova sa to nedotklo. Poskytovali sa im služby ako predtým. *„Hĺbková individuálna práca v praxi zahŕňala vypracovanie individuálneho rozvojového plánu každého klienta, ktorý sa zakotvil v tzv. "Kontrakte o spolupráci klienta a sociálneho pracovníka". Kontrakt obsahoval dohodnuté ciele medzi klientom a sociálnym pracovníkom, časovú postupnosť krokov, úlohy klienta a úlohy sociálneho pracovníka. Minimálne raz za dva týždne sa sociálny pracovník stretol s klientom na prehodnocovaní postupu“ (Beňová a kol., 2008, str. 5).* Individuálna práca počas projektu zahŕňala komplexnú pomoc pri riešení problémov klienta. V Projekte Krištof bola zameraná na nasledovné okruhy ktoré vypracovala Nora Volčková:

- a) práca - Motivovanie klienta k hľadaniu zamestnania, príprava klienta. vyhľadanie vhodného pracovného miesta, kontaktovanie zamestnávateľa. Overovanie úspešnosti zaradenia klienta do pracovného pomeru.
- b) Ubytovanie: Posúdenie možností klienta, vyhľadanie vhodného ubytovania (sociálna ubytovňa, útulok, DSS, krízové centrum, normálna ubytovňa, byt) alebo poskytovanie príspevku 2000,-Sk na bývanie
- c) Sociálne zabezpečenie: Na základe zhodnotenia postavenia klienta, zistenie možností sociálneho zabezpečenia (dávka v hmotnej núdzi, kompenzačné príspevky, dôchodky) a pomoc pri ich vybavovaní.
- d) Základné dokumenty: Informovanie klienta o spôsobe vybavenia základných dokumentov (rodný list, zmena trvalého bydliska, OP) a komunikácia s úradmi.
- e) Zdravie/závislosti: Riešenie zdravotných problémov klienta – psychické, fyzické (zmena/vybavenie lekára, príspevky, liečenie, ZŤP).
- f) Osobné problémy/rodinný život: Individuálne konzultácie s klientmi s cieľom nájsť možnosti riešenia ich osobných a rodinných problémov akéhokoľvek druhu (partnerský vzťah, rodič – dieťa).
- g) Právne problémy: Informovanie klientov o možnostiach právnej obrany v oblasti občianskeho a trestného práva – najmä exekúcie, rozvod, výživné, otcovstvo.

Zdroj: Beňová, 2008, str. 5-6

Tento program poskytoval klientovi aj iné služby, ktoré mu mali poskytnúť čo najlepšie podmienky na riešenie situácie v ktorej sa nachádza.

Program chráneného zamestnávania:

Klient získava pracovné návyky a komunikačné zručnosti, s ktorými sa potom môže uchádzať o prácu. Program spočíval v tom, že klient predával časopis Nota bene, ale mal presne stanovenú pracovnú dobu na 5 hodín a postupne sa predlžoval na klasickú pracovnú dobu. Klienti si mohli vybrať kedy chcú pracovať. V ponuke bola ranná, poobedná, večerná smena. Taktiež vykonávali dočasné zamestnávania, kde vykonávali pomocné stavebné práce. Všetci klienti dostávali mzdu a pracovali 8 hodín denne.

Tento projekt ich pripravil na zvládanie stresových situácií v budúcom zamestnaní, upevnili si návyky k práci a uvedomili si presný čas, ktorý musia stráviť v práci.

Program chráneného bývania:

„Chránené bývanie, v zmysle, podporovaného bývania malo klientom poskytnúť dostatočne chránené prostredie tak, aby boli schopní vykonávať prácu a aktívne vyhľadávať zamestnanie. V prvej fáze zahŕňalo najmä finančnú podporu na bývanie a aktívnu pomoc pri vyhľadávaní a zabezpečovaní miesta v sociálnej alebo komerčnej ubytovni podľa potrieb a možností klienta“ (Beňová a kol. 2008, str. 8-9). Klienti dostávali aj finančnú podporu na bývanie. Táto čiastka ale nebola schopná pokryť toto bývanie, tak zvyšnú čiastku si museli klienti niekde zarobiť. Tu si klient uvedomoval význam šetrenia aby mal na bývanie. „Možnosť ubytovania sa ukázala ako kľúčová pri sociálnom začleňovaní klienta. Akonáhle mal klient vyriešenú otázku bývania, bol schopný sústrediť sa na riešenie ostatných problémov a pracovný život“ (Beňová a kol., 2008, str. 8). Tento projekt bol úspešný a bezdomovci opäť pocítili, že patria do spoločnosti. Projekt im pomohol dostať sa z ulice späť do normálneho života.

3 KOMPETENCIE SAMOSPRÁVY PRI RIEŠENÍ PROBLÉMU BEZDOMOVECTVA

Pojem bezdomovectvo pozná už skoro každé menšie alebo väčšie mesto. Každý občan má právo na slušný život a preto samospráva mu má pomôcť sa dostať z tejto zložitej situácie. Aj keď v mnohých prípadoch ľuďom, ktorí sú dlho na ulici, takýto život vyhovuje, je potrebné venovať im pozornosť .

3.1 Poskytovanie sociálnych služieb

Ľudia pri riešení svojich ťažkostí, zvlášť v nepriaznivej situácií, potrebujú podporu. Tá môže mať rôzny charakter. Môžeme hovoriť o oblasti finančných kompenzácií, ale taktiež aj o poskytovaní rôznych druhov sociálnych služieb. Podľa zákona 448/2008 §12 ods. 1 existujú tieto druhy sociálnych služieb:

a) Sociálne služby na zabezpečenie nevyhnutných podmienok na uspokojovanie základných životných potrieb v zariadeniach, ktorými sú:

1. nocľaháreň - V nocľahárni sa fyzickej osobe, ktorá nemá zabezpečené nevyhnutné podmienky na uspokojovanie základných životných potrieb a ktorá nemá zabezpečené ubytovanie alebo nemôže doterajšie bývanie užívať sa:

a) poskytuje:

- ubytovanie poskytnutím prístrešia na účel prenocovania,
- sociálne poradenstvo,

b) utvárajú podmienky na

- vykonávanie nevyhnutnej základnej osobnej hygieny,
- prípravu stravy, výdaj stravy alebo výdaj potravín (§ 25).

2. útulok - V útulku sa fyzickej osobe, ktorá nemá zabezpečené nevyhnutné podmienky na uspokojovanie základných životných potrieb a ktorá nemá zabezpečené ubytovanie alebo nemôže doterajšie bývanie užívať sa:

a) poskytuje

- ubytovanie na určitý čas,
- sociálne poradenstvo,
- nevyhnutné ošatenie a obuv,

b) utvárajú podmienky na

- vykonávanie nevyhnutnej základnej osobnej hygieny,
- prípravu stravy, výdaj stravy alebo výdaj potravín,
- pranie, žehlenie a údržbu bielizne a šatstva,
- záujmovú činnosť (§ 26).

3. domov na pol ceste - V domove na pol ceste sa poskytuje sociálna služba na určitý čas fyzickej osobe, ktorá nemá zabezpečené nevyhnutné podmienky na uspokojovanie základných životných potrieb a ktorá nemá zabezpečené ubytovanie po skončení poskytovania sociálnej služby v zariadení, alebo po skončení pobytu v zariadení podľa osobitného predpisu alebo po skončení starostlivosti v zariadení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, alebo po prepustení z výkonu trestu odňatia slobody alebo z väzby. V domove na pol ceste sa:

a) poskytuje

- ubytovanie na určitý čas,
- sociálne poradenstvo,
- pomoc pri uplatňovaní práv a právom chránených záujmov,
- pracovná terapia,

b) utvárajú podmienky na

- prípravu stravy, výdaj stravy alebo výdaj potravín,
- vykonávanie základnej osobnej hygieny,
- pranie, žehlenie a údržbu bielizne a šatstva,
- záujmovú činnosť.

Sociálnu službu v domove na pol ceste možno poskytovať súčasne viacerým fyzickým osobám uvedeným v odseku 1, len ak je to vhodné a účelné vzhľadom na povahu nepriaznivej sociálnej situácie (§ 27).

4. nízkoprahové denné centrum - V nízkoprahovom dennom centre sa poskytuje sociálna služba počas dňa fyzickej osobe, ktorá nemá zabezpečené nevyhnutné podmienky na uspokojovanie základných životných potrieb a ktorá nemá zabezpečené ubytovanie. V nízkoprahovom dennom centre sa:

a) poskytuje

- sociálne poradenstvo,
- pomoc pri uplatňovaní práv a právom chránených záujmov,
- nevyhnutné ošatenie a obuv,

b) utvárajú podmienky na

- prípravu stravy, výdaj stravy alebo výdaj potravín,
- vykonávanie nevyhnutnej základnej osobnej hygieny,
- záujmovú činnosť (§ 28).

5. zariadenie núdzového bývania - V zariadení núdzového bývania sa poskytuje sociálna služba fyzickej osobe na ktorej je páchané násilie, fyzickej osobe ktorá je obeťou obchodovania s ľuďmi, osamelej tehotnej žene a rodičovi, alebo rodičom s deťmi, ktorí nemajú zabezpečené ubytovanie, alebo nemôžu z vážnych dôvodov užívať bývanie, a fyzickej osobe, ktorá dovŕšila dôchodkový vek, alebo ktorá je odkázaná na pomoc inej fyzickej osoby a nemá zabezpečené ubytovanie, alebo nemôže z vážnych dôvodov užívať bývanie. V zariadení núdzového bývania sa:

a) poskytuje

- ubytovanie na určitý čas,
- sociálne poradenstvo,
- pomoc pri uplatňovaní práv a právom chránených záujmov,

b) utvárajú podmienky na

- prípravu stravy, výdaj stravy alebo výdaj potravín,
- vykonávanie nevyhnutnej základnej osobnej hygieny,
- pranie, žehlenie a údržbu bielizne a šatstva,
- záujmovú činnosť.

Vážny dôvod podľa odseku 1 je najmä

- a) živelná pohroma,
- b) požiar, ekologická havária alebo priemyselná havária.

Ak je potrebné chrániť život a zdravie fyzickej osoby, na ktorej je páchané násilie a fyzickej osoby, ktorá je obeťou obchodovania s ľuďmi, zabezpečuje sa v zariadení núdzového bývania utajenie miesta jej ubytovania a jej anonymita. Poskytovanie sociálnej služby v zariadení núdzového bývania súčasne viacerým fyzickým osobám uvedeným v odseku 1 možno, len ak je to vhodné a účelné vzhľadom na povahu nepriaznivej sociálnej situácie (§ 29).

b) Sociálne služby na podporu rodiny s deťmi, ktorými sú:

1. pomoc pri osobnej starostlivosti o dieťa a podpora zosúladovania rodinného života a pracovného života
2. poskytovanie sociálnej služby v zariadení dočasnej starostlivosti o deti,

3. poskytovanie sociálnej služby v nízkoprahovom dennom centre pre deti a rodinu - V nízkoprahovom dennom centre pre deti a rodinu sa poskytuje sociálna služba počas dňa fyzickej osobe alebo rodine, ktorá je ohrozená sociálnym vylúčením, alebo má obmedzenú schopnosť sa spoločensky začleniť a samostatne riešiť svoje problémy pre svoje životné návyky a spôsob života.

c) Sociálne služby na riešenie nepriaznivej sociálnej situácie z dôvodu ťažkého zdravotného postihnutia, nepriaznivého zdravotného stavu alebo z dôvodu dovŕšenia dôchodkového veku, ktorými sú:

1. poskytovanie sociálnej služby v zariadení pre fyzické osoby, ktoré sú odkázané na pomoc inej fyzickej osoby a pre fyzické osoby, ktoré dovŕšili dôchodkový vek,
2. opatrovateľská služba,
3. prepravná služba,
4. sprievodcovská služba a predčitateľská služba,
5. tlmočnická služba,
6. sprostredkovanie tlmočnickej služby,
7. sprostredkovanie osobnej asistencie,
8. požičiavanie pomôcok,

d) Sociálne služby s použitím telekomunikačných technológií, ktorými sú:

1. monitorovanie a signalizácia potreby pomoci,
2. krízová pomoc poskytovaná prostredníctvom telekomunikačných technológií,

e) Podporné služby, ktorými sú:

1. odľahčovacia služba,
2. pomoc pri zabezpečení opatrovníckych práv a povinností,
3. poskytovanie sociálnej služby v dennom centre,
4. poskytovanie sociálnej služby v integračnom centre,
5. poskytovanie sociálnej služby v jedálni,
6. poskytovanie sociálnej služby v pracovni,
7. poskytovanie sociálnej služby v stredisku osobnej hygieny.

„ Pokiaľ ide o kompetenciu orgánov štátnej správy, ide o právny pojem, ktorý umožňuje zistiť rozsah a druh aktivity orgánu štátnej správy pri vybavovaní štátnych vecí. Kompetencia sa viaže na určitý orgán štátnej správy a vždy je ustanovená právnymi normami. V právnom štáte platí zásada, že právom ustanovenú kompetenciu nemožno

meniť dohodou nijakých subjektov“ (Grman, 1997, str. 4). Je veľmi dôležité, aby sa štát staral o potreby občanov a snažil sa zmierniť ich dopad v situácii, v ktorej sa nachádzajú.

3.2 Samospráva a zariadenia sociálnych služieb

„Systém územnej samosprávy bol v Slovenskej Republike dotvorený prijatím zákona NR SR 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov (zákon o samosprávnych krajoch), na základe ktorého vzniklo osem samosprávnych krajov, ktoré sú reprezentantom územnej samosprávy na regionálnej úrovni“ (Palúš a kol., 2009, str. 10). Základom miestnej samosprávy je obec. Obec má presne vymedzené katastrálne územie, združuje obyvateľov obce, t.j. občanov, ktorý tu majú trvalý pobyt. „Samospráva je správa verejných záležitostí, ktoré vykonávajú občanmi zvolení zástupci v oblastiach definovaných v zákone“ (Matoušek, 2003, str. 196). Obec samostatne rozhoduje o všetkých úkonoch súvisiacich so správou obce a jej majetku. Samosprávny kraj je samostatný územný samosprávny a správny celok Slovenskej republiky. Samospráva vyššieho územného celku vyjadruje druhú úroveň samosprávy a vychádza z princípu subsidiarity, na základe ktorého má byť verejná správa vykonávaná orgánmi, ktoré sú k občanovi najbližšie. Druhy samosprávy:

- a) územná samospráva (miestna)- mestá, obce,
- b) záujmová samospráva (profesijná)- družstvá, komory lekárov, právnikov, záujmové združenia, politické strany,
- c) špeciálna samospráva (akademická) – verejnoprávny charakter, ktorý sa prejavuje vo forme vzniku(zákonov), ale aj povinného členstva.

Podľa zákona 448/2008 § 75 ods. 1 Z. z je obec povinná poskytovať finančný príspevok na prevádzku poskytovanej sociálnej služby neverejnému poskytovateľovi sociálnej služby, ktorý neposkytuje sociálnu službu s cieľom dosiahnuť zisk, ak o zabezpečenie poskytovania tejto sociálnej služby neverejného poskytovateľa sociálnej služby požiadala obec a poskytuje sociálnu službu v zariadení, ktorým je:

1. nocľaháreň,
2. nízkoprahové denné centrum,
3. nízkoprahové denné centrum pre deti a rodinu,
4. zariadenie pre seniorov,
5. zariadenie opatrovateľskej služby,
6. denný stacionár,

- b) pomoc pri osobnej starostlivosti o dieťa,
- c) opatrovateľskú službu,
- d) prepravnú službu.

Podľa zákona 448/2008 Z. z. o sociálnych službách môže obec alebo vyšší územný celok poskytovať finančný príspevok na prevádzku poskytovanej sociálnej služby neverejnemu poskytovateľovi sociálnej služby, ktorý neposkytuje sociálnu službu s cieľom dosiahnuť zisk a poskytuje sociálnu službu, ktorou je:

- a) podporná sociálna služba v zariadení, ktorým je
 - 1. denné centrum,
 - 2. jedáleň,
 - 3. práčovňa,
 - 4. stredisko osobnej hygieny,
- b) sprostredkovanie tlmočnickej služby,
- c) sprostredkovanie osobnej asistencie,
- d) sprievodcovská a predčítateľská služba,
- e) požičiavanie pomôcok,
- f) monitorovanie a signalizácia potreby pomoci,
- g) krízová pomoc poskytovaná prostredníctvom telekomunikačných technológií,
- h) pomoc pri výkone opatrovníckych práv a povinností,
- i) základné sociálne poradenstvo ako samostatná odborná činnosť,
- j) terénna sociálna služba prostredníctvom terénnych programov.

Stredisko osobnej hygieny v Bratislave

Kapacita tohto zariadenia je 70-80 miest. V stredisku sú v dispozícií sprchovacie boxy, wc, prezliekareň a 2 spoločenské miestnosti, kde sa môžu ľudia bez prístrešia zdržiavať. Podáva sa tu čaj. Stredisko je záchrana pre ľudí bez domova, ktorý majú len malú možnosť na osobnú hygienu, prípadne si vymeniť ošatenie.

Zdroj:

http://www.bratislava.sk/vismo/dokumenty2.asp?id_org=700000&id=77545&p1=51737

Príkladom praktickej pomoci zo strany samosprávy ľuďom bez domova sú nasledujúce zariadenia :

Mea Culpa-nocľaháreň pre ľuď bez prístrešia:

V Bratislave sa nachádza nocľaháreň MEA CULPA a je umiestnená na Hradskej ulici v mestskej časti Vrakuňa. Táto nocľaháreň funguje od roku 2004 celoročne ale nie po celý deň. Podľa informácií magistrátu hlavného mesta nocľah v tejto nocľahárni nie je bezplatný. Prevádzkovateľom tohto zariadenie je Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, n.o. Podmienky aby tu človek mohol prenocovať sú nasledovné:

- a) bez alkoholu,
- b) platí sa 1€ (30,-Sk), max na 2 mesiace,
- c) podáva sa teplá večera,

zdroj: <http://www.notabene.sk/?bratislava-zariadenia-pre-ludi-bez-domova>

- ubytovanie je poskytované na dobu nevyhnutnú na preklopenie krízového obdobia, zvyčajne na 3 mesiace (maximálne 2 roky)
- ubytovanie je poskytované výlučne sociálne odkázaným občanom SR
- ubytovaní sú povinní hľadať si prácu a vyšší štandard bývania
- v útulku je zákaz návštev

Zdroj: <http://domovprekazdeho.sk/podmienky.htm>

Toto zariadenie obsahuje 36 lôžok. Nenachádza sa v blízkosti mestskej časti, tak ľudia sa nemusia obávať zvýšeného hluku ktorý bezdomovci vedia vytvoriť.

Zariadenie sociálnych služieb pre občanov bez prístrešia (Poprad)

Na riešenie problematiky ľudí bez domova mesto zriadilo na Levočskej ulici v Poprade zariadenie sociálnych služieb pre občanov bez prístrešia. V zariadení sa poskytuje:

A) Ubytovanie poskytnutím prístrešia na účel prenocovania:

Občania toto zariadenie môžu navštevovať v čase od 18:00 do 9:00. Počas sviatkov, zimných mesiacov sa občania v tomto zariadení môžu zdržiavať aj celý deň.

B) Utváranie podmienok na prípravu stravy, výdaj stravy, alebo výdaj potravín:

Jedno teplé jedlo pre občana ktorý je bez prístrešia. Stravovanie sa poskytuje denne od 12:00 do 13:00

C) Utváranie podmienok na vykonávanie nevyhnutnej základnej osobnej hygieny:

Zabezpečuje sa tu osobná hygiena pre občana ktorý je bez prístrešia, v dopoludňajších aj popoludňajších hodinách.

D) Podmienky na pranie, žehlenie a údržbu bielizne o šatstva:

Ak nie je v silách občana zabezpečiť si pranie odevu inak, tak môže si to prísť oprat' aj do tohto zariadenia, kde je táto možnosť.

E) Poskytnutie nevyhnutného ošatenia:

Občania mesta poskytujú týmto ľuďom ošatenie. Po vyčistení, resp. opraní sa toto ošatenie rozdáva medzi bezdomovcov.

F) Sociálne poradenstvo

G) Pomoc pri uplatňovaní práv a právom chránených záujmov

H) Utváranie podmienok na záujmovú činnosť.

Zdroj: http://www.poprad.sk/download_file_f.php?id=86641

Nočľaháreň Nádej v Bardejove

Toto zariadenie funguje od roku 2008, prevádzkuje ho domov dôchodcov. Kapacita zariadenia je 25-30 ľudí. Mesto eviduje 25 ľudí bez domova. Prevádzková doba tohto zariadenia je od 18:00 do 8:00. zariadenie funguje celoročne. Žiaľ, v tomto zariadení neposkytujú ľuďom bez domova stravu, tú si musia zabezpečiť sami, vlastným pričinením. Je tu možnosť vykonávať aj osobnú očistu. V prípade, že klienti nemajú dostatok oblečenia, vie im táto nočľaháreň s nejakým oblečením pomôcť. Ale to len v kritických prípadoch. Poplatok za jednu noc v tomto zariadení je 0.66 eura na noc. Na to aby tu mohol človek prespať, tak musí prísť triezvy.

Zdroj: telefonický rozhovor s p. Ribovičom, ktorý má toto zariadenie na starosti.

Útulok, Kukučínova 1, Humenné

Ak sa občan ocitne v situácii, že stratí strechu nad hlavou, tak môže navštíviť na území mesta útulok. Prevádzkovateľom je zariadenie pre seniorov a domov sociálnych služieb, Mierová 63, Humenné. Kapacita tohto zariadenia je 20 lôžok. Toto zariadenie funguje nepretržite. Ubytovanie je tu možné po celý rok a celoročná pobytová forma je na dobu určitú. Od 1.1.2011 je poplatok za poskytnutie služby 48.57 eura mesačne. Žiaľ, strava sa tu ľuďom bez domova neposkytuje, čiže musia si ju zabezpečiť sami. Majú tu možnosť sa osprchovať, umyť vlasy atď.. Oblečenie pre týchto klientov tento domov neposkytuje.

Zdroj: po telefonickom rozhovore s p. Futejovou z tohto zariadenia.

V nasledujúcej kapitole si rozoberieme pojem neziskový sektor a povieme si čo tam patrí a ako neziskové organizácie fungujú.

4 POMOC MIMOVLÁDNYCH ORGANIZÁCIÍ PRI RIEŠENÍ PROBLÉMU BEZDOMOVECTVA

Mimovládne organizácie zohrávajú pri práci s bezdomovcami, ale aj inými ohrozenými skupinami veľmi dôležitú úlohu. V ďalšej kapitole sa venujem konkrétne ich charakteristikám.

Náš právny systém rozpoznáva štyri právne formy neziskových organizácií a to:

- a) nadácie
- b) neinvestičné formy
- c) neziskové organizácie poskytujúce všeobecne prospešné služby
- d) občianske združenia
- e) Neziskový sektor je charakteristický tým, že ide o organizácie ktoré neprodujú zisk.

„Nezisková organizácia je v bežnom európskom poňatí organizácia zriadená iným subjektom ako štátom. Jej primárnym účelom nie je vytváranie zisku. Pokiaľ spotrebováva peniaze, alebo vytvára zisk, investuje ich výhradne do svojich definovaných aktivít v sfére verejného záujmu, to znamená v ochrane prírody, pamiatok, v kultúre, v zdravotníctve, vzdelávaní, v sociálnych veciach“ (Matoušek, 2003, str. 123). „Mnohé organizácie v súčasnosti pracujú mimo trhových a štátnych mechanizmov. Skupina ľudí, ktorí pracujú v neziskových organizáciách v sebe zahŕňa, podľa svetového experta na problematiku tretieho sektora Lestera Salamona (1999), aj mätúci zástup pracovníkov nemocníc, univerzít, spoločenských klubov, školiacich stredísk a na Slovensku aj odborových organizácií a politických strán“ (Mydlíková, 2010, str. 29). Podľa (Mydlíkovej, 2010, str. 11) je nezisková organizácia poskytujúca všeobecne prospešné služby právnická osoba, ktorej predmetom je poskytovanie všeobecne prospešných služieb:

- a) rozvoj a ochrana duchovných a kultúrnych hodnôt,
- b) tvorba a ochrana životného prostredia,
- c) humanitná starostlivosť,
- d) doplnkové vzdelávanie detí a mládeže,
- e) poskytovanie sociálnych služieb.

Poslaním tretieho sektora je zastupovať štát tam, kde štát na to nemá dostatok prostriedkov. *„Neokorporativistické teórie vnímajú tretí sektor ako nárazníkovú zónu*

medzi štátom a spoločnosťou, ktorá zmierňuje sociálne napätia a politické konflikty“ (Aleš Bednařík...[et al.], Vladimír Labáth, 2003, str. 163). 5. december je považovaný za medzinárodný deň dobrovoľníkov. Tento deň sa oslavuje vo viacerých štátoch sveta. Vo vyspelých krajinách považujú dobrovoľníctvo za súčasť svojho života. „Dobrovoľník na Slovensku nemá taký vysoký spoločenský status a uznanie, ako v krajinách rozvinutej demokracie“ (Mydlíková, 2010, str. 70). Dobrovoľníkov nájdeme väčšinou pracovať v mimovládnych organizáciách. „Dobrovoľníctvo je neplatená a nekariérna činnosť, ktorú ľudia vykonávajú preto, aby pomohli svojim blízkym, komunite alebo spoločnosti“ (Matoušek, 2003, str. 55). „Rozpoznávame tri základné typy dobrovoľníkov:

- a) ľudia pracujúci v neziskových organizáciách bez akejkoľvek finančnej náhrady a kompenzácie,
- b) odborníci (prekladatelia, právnici, terapeuti), ktorí poskytujú vysoko špecializované služby a ktorí sú ohodnotení len symbolickou odmenou,
- c) členovia správnych rád a organizácií.

Najčastejšie pracujú v týchto odvetviach:

- a) pomoc ľuďom v núdzi,
- b) pomoc nemocniciam, zdravotníckym a sociálnym zariadeniam,
- c) podpora školstva a vzdelávania,
- d) rozvoj obcí a sídlisk,
- e) ochrana životného prostredia,
- f) humanitárna pomoc krajinám postihnutým katastrofou a utečencom z iných krajín,
- g) podpora športovej a rekreačnej činnosti,
- h) podpora kultúry a umeleckej činnosti“ (Mydlíková, 2010, str. 71).

„Všeobecná deklarácia ľudských práv z roku 1948, Konvencia práv dieťaťa z roku 1989 a Európskej charty pre dobrovoľníkov – základná deklarácia, tak môžeme definovať dobrovoľníka ako človeka, ktorý sa slobodne, z vlastnej vôle rozhodol prostredníctvom formálnej alebo neformálnej skupiny, venovať svoj čas a schopnosti v prospech iných ľudí alebo spoločnosti, bez nároku na odmenu za vykonanú prácu“ (Mydlíková, 2010, str. 71).

Ak hľadáme termín dobrovoľníctvo v legislatíve Slovenskej Republiky, tak nájdeme ju len v brannom zákone SR. Prečo sa ľudia venujú vlastne dobrovoľníctvu? Príčin je viac a tu sú niektoré:

- a) kvôli uspokojovaniu z viditeľných výsledkov – 50%
- b) kvôli radosť z práce – 46%
- c) kvôli posilneniu morálnych, náboženských, politických zásad – 35%

- d) kvôli obohateniu životnej skúsenosti – 24%
- e) kvôli udržaniu aktivity a pevného zdravia – 22%
- f) kvôli stretávaniu sa s ľuďmi, získavaniu nových priateľov – 20%
- g) kvôli šanci získať nové vedomosti/zručnosti – 20% (Mydlíková, 2001, str. 32)

O bezdomovcov a iné ohrozené skupiny obyvateľstva sa zaujímajú konkrétne niektoré neziskové organizácie, ktoré im pomáhajú či už len s nocľahom, alebo aj s nejakým sociálnym poradenstvom a dávajú im nádej vrátenia sa do normálneho života. „*Slovenská katolícka charita ako neštátna nezisková organizácia poskytuje charitatívne, sociálne, zdravotnícke a výchovno-pedagogické služby ľuďom v núdzi bez ohľadu na rasu, národnosť, vierovyznanie a politické zmysľanie*“ (Mydlíková, 2010, str. 149).

4.1 SLOV. KATOLÍCKA CHARITA

Slovenská katolícka charita vznikla v roku 1927 z podnetu veriacich ľudí na Slovensku a jej hlavným cieľom bolo zabezpečiť sociálno-charitatívnu pomoc chudobným.. Po tomto roku sa začala Slovenská katolícka charita rozvíjať po celom Slovensku. V 50-tych rokoch však štát pozastavil jej činnosť a dovolil len spravovanie charitných domovov, kde boli sústredení a zároveň pod kontrolou starí a chorí kňazi a rehoľné sestry zo zatvorených a rozpustených kláštorov. V súčasnosti tvorí túto charitu 10 diecéznych, arcidiecéznych charít a sekretariát Slovenskej Katolíckej charity. Na území Bratislavy táto charita prevádzkuje:

- a) agentúru domácej starostlivosti ADOS Charita,
- b) domov sociálnych služieb SAMARA,
- c) domov seniorov CHARITAS,
- d) a taktiež zabezpečuje požičiavanie zdravotníckych pomôcok.

Na celom Slovensku sa nachádza niekoľko možností, kde sa môžu bezdomovci uchýliť na noc. V ďalšej kapitole sa budeme venovať niektorým zariadeniam tohto typu.

4.2 Príklady konkrétnej pomoci pre ľudí bez domova

De Paul (Bratislava)

De Paul je tiež nocľaháreň, kde sa ľuďom poskytuje nocľah. Priestory má od magistrátu Hlavného mesta SR Bratislavy. Funguje od roku 21. 12. 2006, kedy bola na

území krutá zima a život bezdomovcov bol ohrozený z dôvodu nízkych mínusových teplôt.

Základné informácie:

- a) poskytuje sa v nej strava, ošatenie, realizácia základnej hygieny,
- b) sprostredkovanie lekárskeho ošetrovania a liečenia zo závislostí, sociálne poradenstvo a pomoc pri hľadaní práce,
- c) uplatňuje sa nízkoprahový prístup, preto je pomoc dostupná aj sociálne vylúčeným skupinám ľudí bez prístrešia, ktorí nie sú schopní splniť podmienky pre vstup do iných zariadení;
 - d) od otvorenia tu pomoc a prístrešie hľadalo už vyše 2200 ľudí bez domova.
 - e) Uplatňujú nízkoprahový prístup a do svojho zariadenia prijímajú aj ľudí značne podnapitých alkoholom.

Denne ju využíva približne 130 ľudí bez prístrešia z Bratislavy a okolia. De Paul Slovensko je nezisková organizácia, ktorá pôsobí po celom svete a nevenuje svoju pozornosť len ľuďom bez domova, ale aj obchodovaniu s ľuďmi.

Charitatívno-sociálne centrum a Dom pre núdzných v Banskej Bystrici

V Banskej Bystrici sa nachádza väčšia koncentrácia ľudí bez domova. Mesto má 4 útulky, ale aj to je niekedy málo. Dom pre núdzných (DPN) je ústavné zariadenie pre bezdomovcov s kapacitou 10 lôžok, ktoré zriadila Diecézna charita a nachádza sa v objekte CHSC pod správou jednej vedúcej a 4 zamestnancov. Taktiež tento dom financuje z časti aj mesto a VÚC. V tomto dome pre núdzných občas môžu prespať a poplatok závisí od toho, v akej sociálnej situácii sa momentálne nachádzajú. Taktiež majú zabezpečenú jednu polievku denne a olovrant (informácia podaná po tel. rozhovore s týmto domovom).

Dom pre núdzných má kapacitu 8 lôžok (4 lôžka pre ženy a 6 lôžok pre mužov v seniorskom veku), slúži ako nízkoprahové zariadenie a je zamerané na:

- prvotnú hygienickú očistu,
- vybavovanie obligatórnych dávok,
- resocializáciu a pod.,
- pranie, žehlenie,
- pomoc pri vybavovaní osobných dokladov,
- pre ubytovaných hľadať ďalšieho riešenia (ubytovanie v domovoch dôchodcov alebo v inom sociálnom zariadení).

V zariadení je zriadené aj stredisko osobnej hygieny, kde si môžu klienti svoje ošatenie opraviť a vykonať očistu svojho tela. Zdroj: <http://www.charitabb.sk/dom-pre-nudznych/>

Oáza – nádej pre nový život, Košice

Toto zariadenie začalo svoju históriu písať 6.12.2006, kedy im magistrát mesta Košice poskytol priestory. Najprv sa tento objekt nachádzal na Kukučínovej a Alejovej ulici v Košiciach. Starostlivosť o ľudí bez strechy nad hlavou tu poskytovali prevažne sestričky Spoločnosti dcér kresťanskej lásky sv. Vincenta de Paul a dobrovoľníci. O pár rokov neskôr začalo toto zariadenie v spolupráci s magistrátom mesta Košice pracovať na zriadení celoročného útulku. V roku 2008 dostali do užívania budovu mestského podniku záhrada Bernátovce ktorú svojpomocne za pomoci sestričiek, dobrovoľníkov, ale aj samotných bezdomovcov dali do stavu, že sa tu s celodenným pobytom môže ubytovať 40 ľudí a v útulku 30 ľudí. V tomto zariadení sa nachádza 15 izieb. Jedlo, ktoré poskytujú ľuďom bez domova sa podáva jedenkrát denne v jedálni tohto zariadenia. V zariadení sa nachádzajú aj sociálne zariadenia, Kúpeľne a miestnosť na ukladanie darovaného šatstva.

Zdroj: http://oaza-nadej.org/o_nas.html

5 TERÉNNÁ SOCIÁLNA PRÁCA

„Terénna práca sa týka primárnej prevencie (napr. prednášky na školách), sekundárnej prevencie (práca s ohrozenou mládežou) i terciárnej prevencie (napr. práca s drogovými závislými)“ (Klenovský, 2006, s. 5). „Terénna sociálna práca je sociálna práca s rizikovými jednotlivcami alebo skupinami, vykonávaná v prirodzenom prostredí klientely sociálnych pracovníkov“ (Matoušek, 2003, str. 242).

5.1 HISTÓRIA TERÉNNEJ SOCIÁLNEJ PRÁCE

„Z histórie sú známe aktivity niektorých kňazov, ktoré sú založené na podobnom princípe ako streetwork. Mnohí z nich v rámci svojej pastoračnej činnosti navštevovali chudobné štvrte a vyhľadávali najchudobnejších ľudí, aby im boli nablízku ako duchovná ale aj hmotná opora. Za všetkých môžeme uviesť napr. Don Giovanni Bosco alebo Jan Milíč z Kroměříže, ktorý sa už v 14. storočí venoval vychovávateľskej a osvetovej práci“ (Matoušek, 2003, str. 160-161). Podľa Antonína Elicha, súčasného autora a terénneho pracovníka z Hamburgu, „terénna práca vznikla ako reakcia zlyhania tradičných prístupov práce, ku ktorým došlo v súvislosti s rýchlo sa šíriacim sociálnym úpadkom celých štvrtí veľkých amerických miest a následným vznikom gangov detí a mladistvých. Práca na ulici vznikla v USA na začiatku 20. storočia v dôsledku odklonu od tradičných metód práce v sociálnej oblasti. Hľadanie nových spôsobov riešenia sociálnych problémov prinútilo pracovníkov opustiť kancelárie a vydať sa za svojimi klientmi do ich sociálneho prostredia – na ulicu“. (Bednářová – Pelech, 2000, s. 9-10).

5.2. TERÉNNÁ SOCIÁLNA PRÁCA DNES

(Gejdošová, 2009, str. 13) píše, že terénna sociálna práca sa môže realizovať vo viacerých prostrediach (sídliisko, rodina, škola). Podľa miesta pôsobenia terénnej sociálnej práce rozlišujeme tieto typy terénnej sociálnej práce:

- Terénna práca v rodinnom prostredí,
- komunálna terénna práca,
- nezávislá práca v teréne.

Slovo streetwork je prevzaté z angličtiny a znamená prácu na ulici. „Terénna sociálna práca je práca na ulici, tzv. streetwork. Streetwork je vyhľadávacia, sprievodná a mobilná

sociálna práca s nízkoprahovou sociálnou pomocou“ (Matoušek, 2003, str. 242). Základným znakom terénnej sociálnej práce je skutočnosť, že sociálny pracovník poskytuje pomoc klientovi v jeho prirodzenom životnom prostredí. Stretnutia teda nemusia prebiehať iba na pôde inštitúcie, ktorej je sociálny pracovník zamestnancom, čo má viacero výhod. Bednářová streetwork definuje ako „aktívnu, vyhľadávaciú, doprovdnú a mobilnú sociálnu prácu, ktorá zahrňuje nízkoprahovú ponuku sociálnej pomoci, určenú nositeľom sociálno-patologického správania a osobám žijúcim rizikovým spôsobom, u ktorých je predpoklad, že sociálnu prácu potrebujú a sami ju nevyhľadajú“ (Bednářová et al., 2003, s. 7). Terénnu prácu s bezdomovcami charakterizuje Čišecký (In: Levická, 2006, s. 255.) takto:

- A) ako činnosť mierenú na osoby, ktoré nemajú žiadne sociálne primerané bývanie,
- B) ako činnosť smerujúcu k zmenšeniu, alebo pokiaľ je to možné odstráneniu zdravotných, psychických a sociálnych dôsledkov života na ulici.

Terénnu sociálnu prácu chápeme aj ako prácu na ulici a miestach, kde sociálny pracovník prichádza do styku s rôznymi skupinami obyvateľstva. Ulica môže byť chápaná aj ako domy, parky, diskotéky, bary, pešie zóny a podobne.

Streetwork sa zameriava na osoby žijúce rizikovým spôsobom života pre ktorých je sociálna služba nedostupná. (Matoušek a kol., 2003, str. 173) medzi cieľové skupiny streetworku radí:

- a) deti a mladiství tráviaci voľný čas na ulici, tzv. deti s kľúčom na krku,
- b) skupiny jednostranne špecificky orientované mládeže (skinheads, punková mládež, mládež vyznávajúcu graffiti),
- c) prostitútky
- d) ľudí závislých na návykových látkach, patologických hráčov,
- e) bezdomovcov,
- f) športových fanúšikov (hooligans)

5.3 METÓDY TERÉNNEJ SOCIÁLNEJ PRÁCE

Pri terénnej sociálnej práci by mal sociálny pracovník poznať a ovládať všetky používané metódy. (Gejdošová a kol., 2009, str. 33) rozdeľuje tieto metódy nasledovne:

- a) bežné metodické postupy – rozhovor, pozorovanie, analýza prostredia, prednášková činnosť, diskusia, sieťovanie (spolupráca s inými inštitúciami),

- b) špecifické spôsoby, metódy a techniky profesionálneho konania – mediácia, facilitácia, negociácia, klarifikácia, interpretácia, konfrontácia, ventilácia, reflexia, abstrakcia a pod.,
- c) metódy orientované na podporu a povzbudenie – komunikačný trening, nácvik sociálnych zručností, rodinný monitoring, zážitková pedagogika, modelovanie a hranie rolí, technika paradoxov, technika ilúzií, Satirovej metóda rodinnej rekonštrukcie, rodinná mapa, technika externalizácie problému, svojpomocné skupiny, detské terapeutické skupiny, vrstovnícke skupiny pre deti a mládež, peer – programy a pod. (Mydlíkova, Gabura, Schavel, 2004).

Metódy ktoré využívame v terénnej sociálnej práci rozlišujeme z viacerých hľadísk:

- a) podľa vzťahu k procesu práce s klientom:
 - metódy priamej práce s klientom,
 - metódy nepriamej práce s klientom,
 - metódy zmiešanej alebo presahujúcej práce s klientom (Bednářová, Pelech, 2003).
- b) podľa spôsobu zoskupenia klientov:
 - metódy práce s jednotlivcom,
 - metódy práce so skupinou,
 - metódy práce s komunitou.

Existuje mnoho klientov terénnej sociálnej práce. Každému klientovi sa v terénnej sociálnej práci dostane pozornosť a sociálny pracovník sa bude snažiť jeho situáciu riešiť, pravdaže za predpokladu že s tým klient súhlasí. Sociálny pracovník sa pri svojej práci stretáva s rôznymi klientmi, či už z hľadiska veku:

- a) detský klient,
- b) mládež,
- c) dospelý klient v produktívnom veku,
- d) klient vo vyššom veku (Fond sociálneho rozvoja, str. 25),

alebo z hľadiska správania:

- a) nedobrovoľní klient,
- b) rizikový klient,
- c) manipulatívny klient,
- d) agresívny klient,
- e) mlčanlivý klient,
- f) klient v odpore (fond sociálneho rozvoja, str. 27-30).

Metódy terénnej sociálnej práce sú náročné nielen pre sociálneho pracovníka, ale hlavne pre sociálneho klienta, ktorý nikdy nežiadal o pomoc a teraz mu pomoc bola poskytnutá formou terénnej sociálnej práce. Túto prácu vykonávajú zväčša dobrovoľníci a žiadneho klienta nenútiť k tomu, aby zmenil svoje postavenie k situácií, v ktorej sa momentálne nachádza. Úlohou tohto pracovníka je poskytnúť klientom oporu, jasné a zrozumiteľné informácie o tom, ako môže zmeniť svoju sociálnu situáciu. Pracovníci O.z. Proti prúdu vykonávajú tiež terénnu sociálnu prácu. Zameriavajú sa hlavne na bezdomovcov. Ich práca spočíva v tom, že:

- a) Vyhľadávajú bezdomovcov v uliciach Bratislavy a ponúkajú im pomoc priamo v prostredí, kde žijú.
- b) Služby prebiehajú každý deň od pondelka do soboty vo večerných hodinách od 17,00 do 22,00 hod počas celého roka,
- c) Ich cieľom je skontaktovať ľudí bez domova, ktorí potrebujú akútnu pomoc a prepojiť ich s dostupnými službami,
- d) Terénni pracovníci, chodia vždy v dvojici, ponúkajú človeku bez domova v prvom rade „ľudský kontakt“ a záujem,
- e) Poskytovaním základného poradenstva im pomáhajú zorientovať sa kde a ako riešiť svoj problém,
- f) V prípade potreby poskytujú transport a doprevádzanie k lekárovi, či na úrad.

Cieľom tohto občianskeho združenia je zabezpečiť klientom základné životné potreby. Až po naplnení týchto funkcií je človek schopný prijať ďalšiu pomoc.

Zdroj: <http://www.notabene.sk/?streetwork>

„Cieľom terénnej sociálnej práce je oslovit' tie skupiny, ktoré potrebujú pomoc, ale aktívne ju nevyhľadávajú, prípadne pomoc odmietajú a poskytnúť im podporu pri zvládnutí krízového obdobia života“ (Gajdošová a kol., 2009, str. 11). Odôvodnenosť terénnej sociálnej práce podľa Klenovského (2006):

- A) ponúka služby, ktoré neposkytuje inštitucionalizovaná sieť sociálnych služieb,
- B) existuje tzv. skrytá populácia – ľudia ktorí nie sú v evidencií obyvateľstva, prípadne nemajú doklad a nemôžu sa stať poberateľmi dávok, vyhýbajú sa pomoci inštitúcií z dôvodu osobnej neprispôsobivosti, nedostatku informácií alebo z obavy pred represiou.
- C) je potrebné integrovať klientov do sociálnej siete (chránené bývanie, sociálne ubytovne, náhradná rodinná starostlivosť a podobne).
- D) Ukazuje sa potrebnosť efektívnejšej prevencie sociálno-patologických javov u detí a mládeže s rizikovým správaním.

E) V súčasnosti je potreba kvalitatívne odlišnej práce s klientom na báze partnerského – pomáhajúceho vzťahu s klientom, znalosťou a akceptáciou jeho prirodzeného sveta a kultúrneho prostredia v ktorom žije a z ktorého pochádza.

6 EMPIRICKÁ ČASŤ

Prieskum mojej diplomovej práce bol zameraný na zistenie názorov, ako ľudia vnímajú problematiku bezdomovectva. Z dotazníkov vyhodnocujem získané výsledky a interpretujem ich v nasledujúcej časti.

6.1. CIEĽ A PREDMET PRIESKUMU

Cieľom prieskumu bolo zistiť, ako ľudia vnímajú sociálne vylúčenú skupinu ľudí-bezdomovcov. Dotazník sme zostavili tak, aby sme zistili, ktoré príčiny bezdomovectva sú najčastejšie podľa respondentov a či sa kompetentní starajú o túto sociálne vylúčenú skupinu dostatočne.

6.2 STANOVENIE HYPOTÉZ

V rámci tohto prieskumu sme si stanovili nasledovné hypotézy:

- Najčastejšou príčinou bezdomovectva je alkoholizmus.
- Najviac ohrozenou skupinou sú mladí ľudia, ktorí svoju mladosť strávili v detskom domove.
- Najčastejšou formou pomoci bezdomovcom bolo poskytnutie financií.
- Najvyšší počet bezdomovcov je na západnom Slovensku.
- Občan, ktorý je na ulici ,sa nedokáže zaradiť opäť do bežného života.

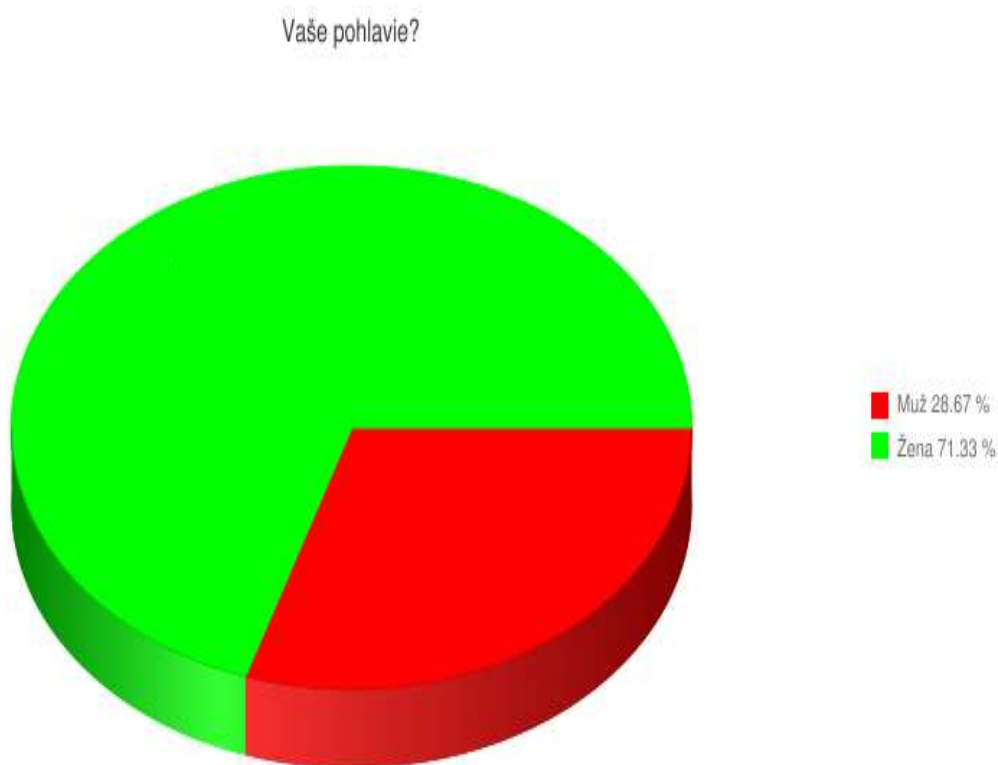
6.3 CHARAKTERISTIKA RESPONDENTOV

Prieskum bol zameraný na sociálne vylúčenú skupinu ľudí, čiže ľudí bez domova – bezdomovcov. Týchto ľudí väčšinou stretávame na uliciach, pretože väčšinou ulica je ich domov, nakoľko nemajú trvalú strechu nad hlavou. Tohto prieskumu sa zúčastnilo 150 respondentov v rámci celého Slovenska. Z toho bolo 43 mužov a 107 žien vo vekovom rozmedzí 18 - 99 rokov. Výber respondentov bol náhodný. Naším zámerom bolo zistiť názory ľudí na problematiku bezdomovectva - ako sa spoločnosť pozerá na menšinovú vyčlenenú skupinu a ako im pomáha, teda ak vôbec. Zber dotazníkom prebiehal v období od novembra 2010 do decembra 2010.

6.4 SPROSTREDKOVANIE DOTAZNÍKOV

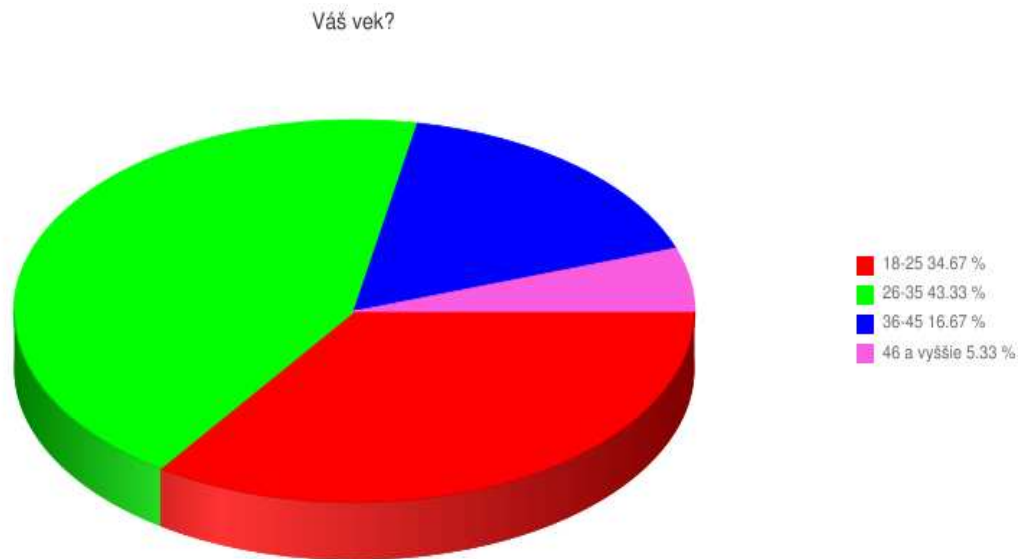
Dotazníky sme distribuovali elektronickou formou. Dotazník bol anonymný. Získali sme 150 dotazníkov. Všetci respondenti vyplnili dotazník zodpovedne a zodpovedali na všetky otázky. Pre prehľadné spracovanie výsledkov sme použili grafické spracovanie.

Graf č. 1: Vaše pohlavie?

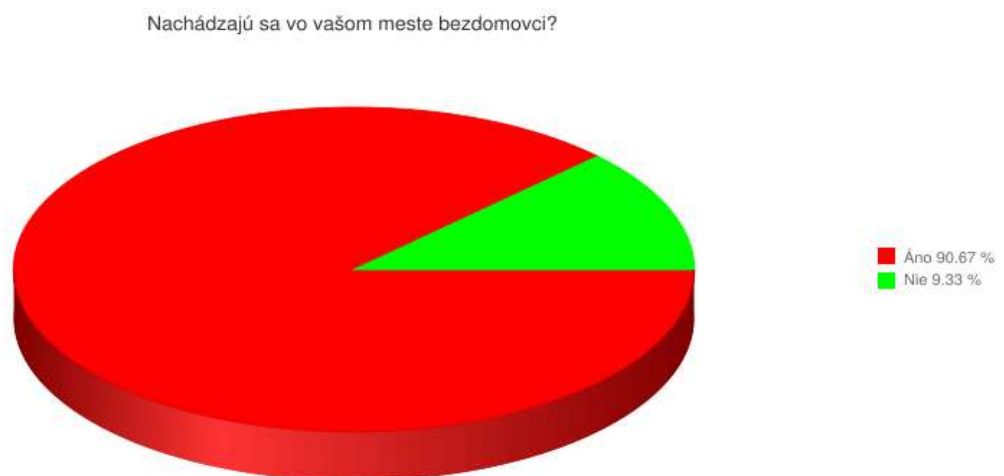
V prvom grafe sledujeme pohlavie respondentov. 28.67 % respondentov tvorili muži a 71.33 % ženy. Na dotazník podľa tohto znázornenia odpovedalo viac žien ako mužov.

Graf č. 2: Váš vek?

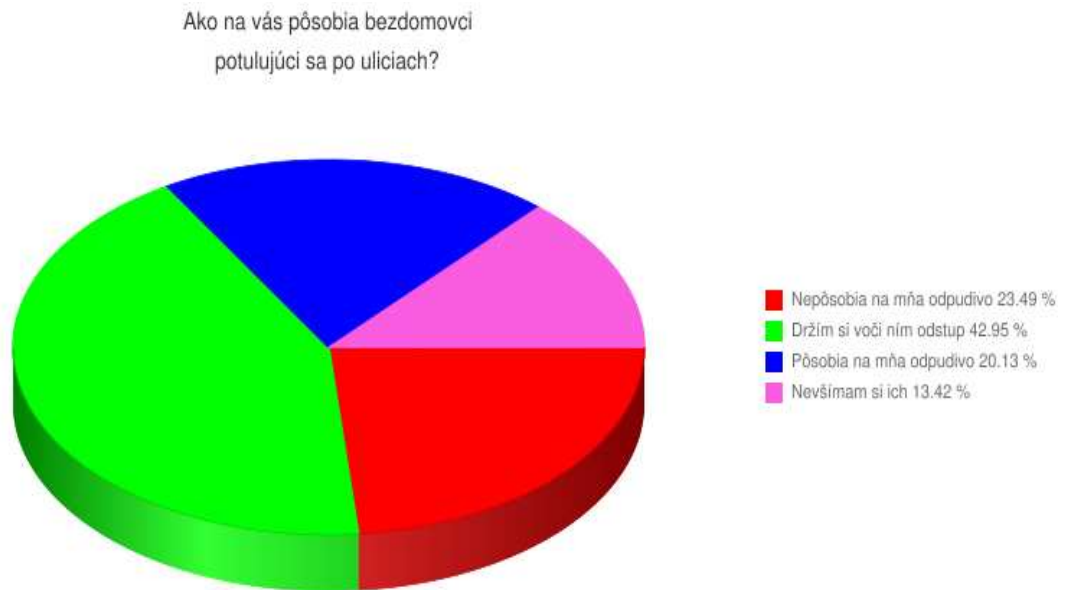
V otázke číslo 2 sme u respondentov zisťovali ich vek. Najviac respondentov sa nachádzalo vo vekovej škále k veku medzi 26 – 35 rokov, v percentách to môžeme vyjadriť ako 43.33%. V poradí druhá najväčšia skupina respondentov bola vo veku 18 – 25 rokov a tvorili tak 34.67 % zo skúmanej vzorky. Tretia skupina pozostávala z respondentov vo vekovom rozhraní medzi 36 – 45 rokov, ktorá tvorila 16.67% respondentov. Najmenej zastúpenú vekovú skupinu tvorili respondenti vo vekovom rozhraní 46 rokov a vyššie, čiže 5.33% respondentov. Z uvedeného vyplýva, že najviac respondentov odpovedajúcich na túto otázku bolo vo vekovej hranici 26 – 35 rokov.

Graf č. 3: Nachádzajú sa vo vašom meste bezdomovci?

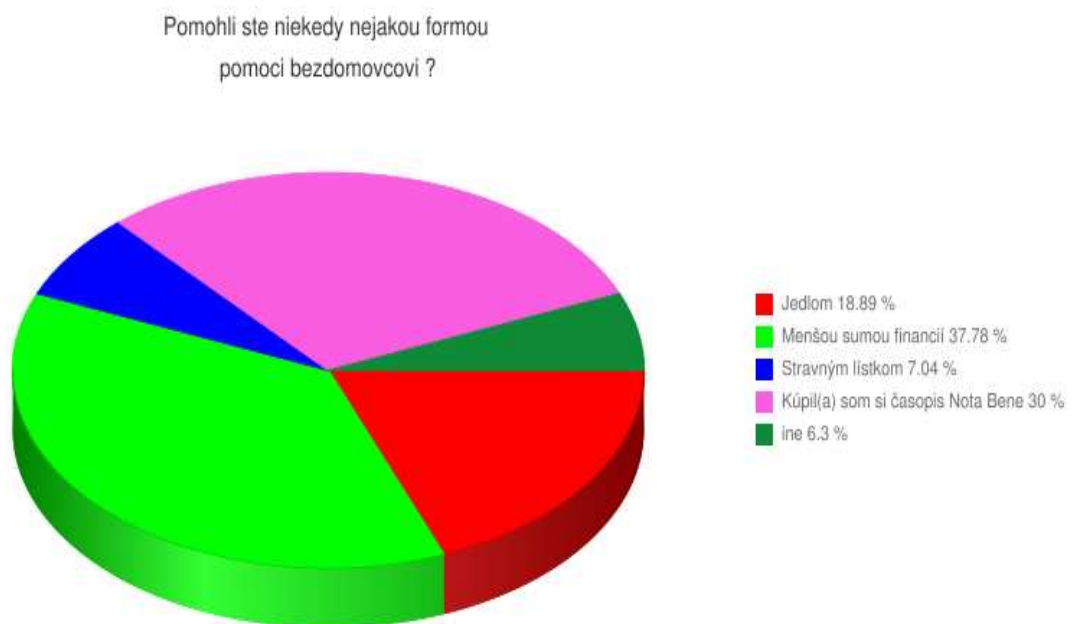
Tretia otázka v dotazníku, na ktorú respondenti odpovedali, bola zodpovedaná nasledovne: 90.67% opýtaných odpovedalo na otázku áno a 9.33% respondentov nie.

Graf č. 4: Ako na vás pôsobia bezdomovci potulujúci sa po uliciach?

Štvrtá otázka, ktorú som si položil svojim respondentom znela, ako na nich pôsobia bezdomovci potulujúci sa po uliciach. 42.95% respondentov odpovedalo, že drží si voči bezdomovcom odstup. 23.49% respondentov odpovedalo, že na nich nepôsobia odpudivo. 20.13% respondentov sa priklonilo k odpovedi- pôsobia na mňa odpudivo a 13.42% opýtaných odpovedalo, že si ich nevšímam.

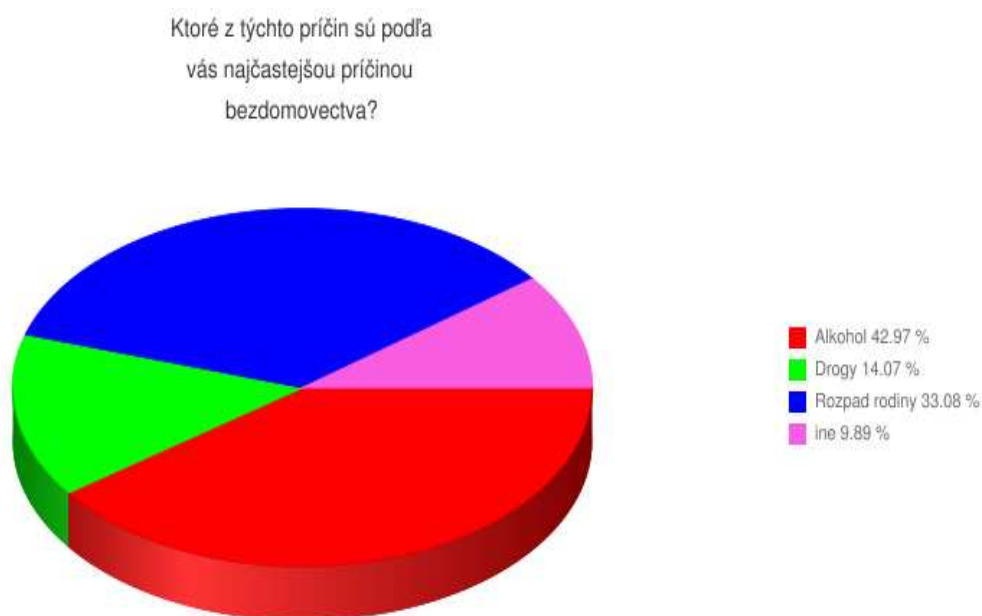
Graf č. 5: Pomohli ste niekedy nejakou formou pomoci bezdomovcovi?

Respondenti odpovedali na túto otázku nasledovne:

- 37.78 % respondentov pomohlo bezdomovcom menšou sumou financií,
- 30% respondentov si kúpilo časopis Nota Bene, ktorý bezdomovci predávajú za podpory o.z. Proti prúdu,
- 18.89% respondentov im pomohlo jedlom,
- 7.04% respondentov im darovalo stravný lístok,
- 6.03% respondentov pomohlo bezdomovcom inou formou pomoci ako som uviedol. Napríklad, odovzdali im košíka pred nákupným centrom so sumou 0.50 eura, dali im šatstvo, ponúkli im menšie brigády okolo svojho domu za finančnú odmenu.

Graf č. 6: Ktoré z týchto príčin sú podľa vás najčastejšou príčinou bezdomovectva?

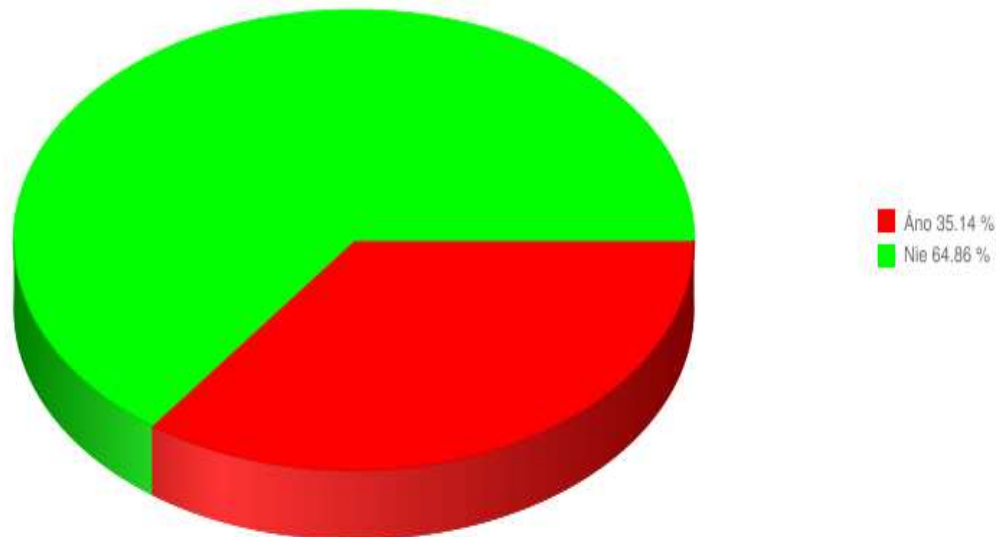

Respondenti určili, ktorá z príčin je podľa nich najčastejšou príčinou straty domova.

- Alkohol ako príčinu straty domova uviedlo 42.97% opýtaných, rozpad rodiny ako príčinu uviedlo 33.08% opýtaných. Ďalej 14.07 % opýtaných uviedlo drogy a 9.89% opýtaných uviedlo iné príčiny, ktoré sú podľa nich najčastejšou príčinou bezdomovectva. Išlo o stratu zamestnania, automaty, sociálnu patológiu, čerpanie úveru a neschopnosť tento úver platiť, neprispôsobivosť občana dodržiavať normy, ktoré spoločnosť považuje za normálnu súčasť života (práca).

Graf č. 7: Stará sa vaše mesto o bezdomovcov dostatočne?

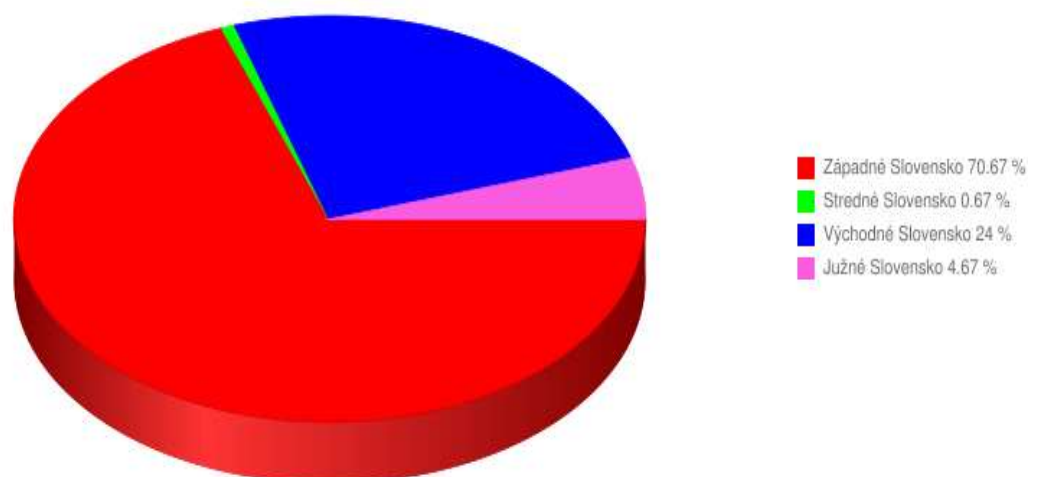
Stará sa vaše mesto o bezdomovcov dostatočne?

Na túto otázku odpovedalo 35.14% opýtaných kladne a 64.86% opýtaných záporne.

Graf č. 8: V ktorej časti Slovenska je podľa vás najviac bezdomovcov?

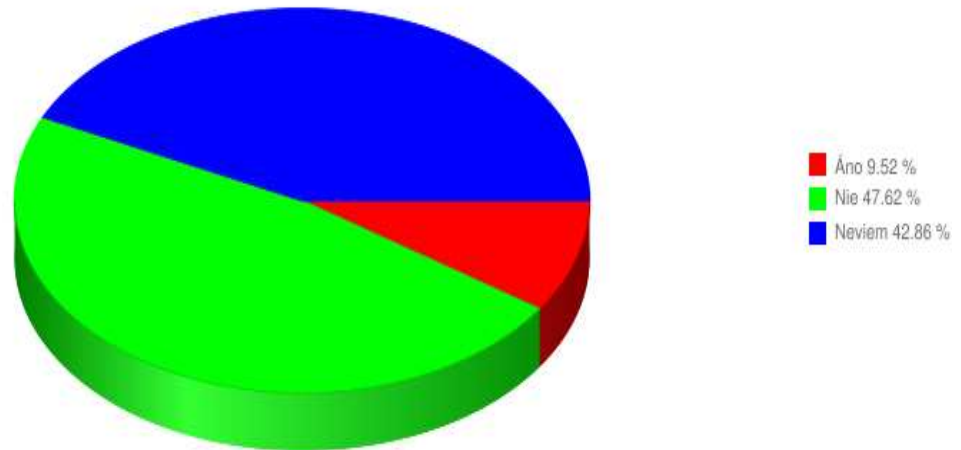
V ktorej časti Slovenska je podľa vás najviac bezdomovcov?

Respondenti mali na výber zo štyroch možností a vyhodnotenie tejto otázky bolo nasledovné: - západné Slovensko uviedlo 70.67% respondentov, východné Slovensko 24% respondentov, južné Slovensko 4.67% respondentov a stredné Slovensko 0.67% respondentov.

Graf č. 9: Myslíte si, že sú bezdomovci svoju súčasnú situáciu ochotní riešiť?

Myslíte si, že sú bezdomovci svoju súčasnú situáciu ochotní riešiť?

Respondenti na nasledujúcu otázku odpovedali nasledovne:

- Áno (9.52%),
- Nie (47.62%),
- Neviem (42.86%),

Graf č. 10: Kto by mal podľa vás riešiť problém bezdomovectva?

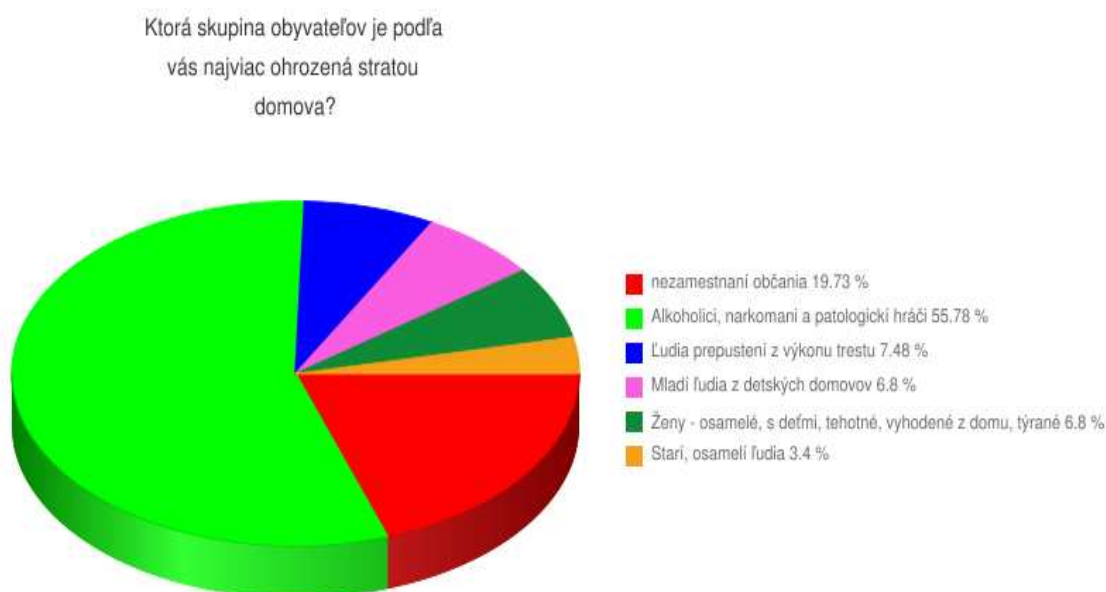
Kto by mal podľa vás riešiť problém bezdomovectva?

Respondenti na otázku, kto by podľa nich mal riešiť problém bezdomovectva, uviedli nasledovné odpovede :

- Obce a mestá (42% respondentov),
- Vláda (32.67% respondentov),
- Vyšší územný celok (12.67% respondentov),
- K iným možnostiam sa vyjadrilo 12.67% respondentov a išlo o kombináciu všetkých troch vyššie uvedených možností, mali by sa sami snažiť zaradiť sa opäť do života vlastnou iniciatívou.

Graf č. 11: Ktorá skupina obyvateľov je podľa vás najviac ohrozená stratou domova?

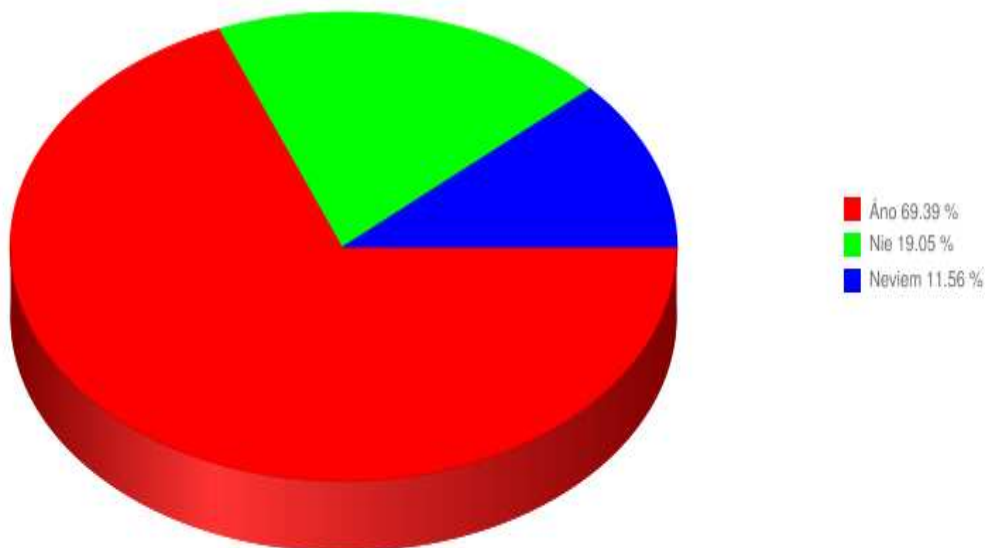

Opýtaní mali možnosť vyjadriť sa aj k tomu, kto podľa nich je najviac ohrozený stratou domova. Vyhodnotenie je nasledovné:

- Alkoholici, narkomani a patologickí hráči (55.78 % respondentov),
- Nezamestnaní občania (19.73% respondentov),
- Ľudia prepustení z výkonu trestu (7.48% respondentov),
- Mladí ľudia z detských domovov (6.8% respondentov),
- Ženy – osamelé, s deťmi, tehotné, vyhodené z domu, týrané (6.8% respondentov),
- Starí, osamelí ľudia (3.4% respondentov).

Graf č. 12: Máte vo svojom meste útulok pre bezdomovcov?

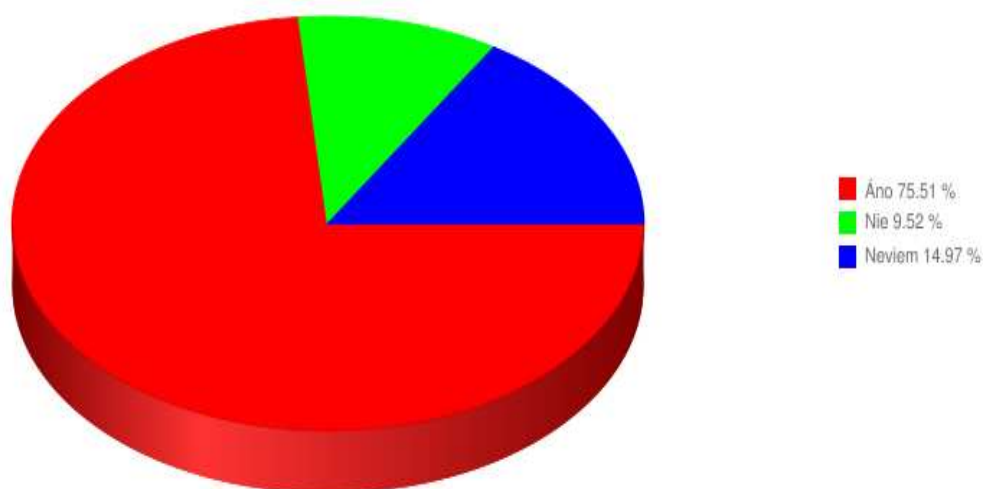
Máte vo svojom meste útulok pre bezdomovcov?

Každé mesto by malo mať útulok, alebo nejaké útočisko, kam môžu bezdomovci prísť prenocovať, aby neboli na ulici. Respondenti odpovedali nasledovne: 69.39% respondentov odpovedalo kladne, 19.05% respondentov odpovedalo záporne a 11.56% respondentov nevedelo otázku zodpovedať..

Graf č. 13: Viete o tom, že veci darované charite dostávajú aj bezdomovci?

Viete o tom, že veci darované charite dostávajú aj bezdomovci?

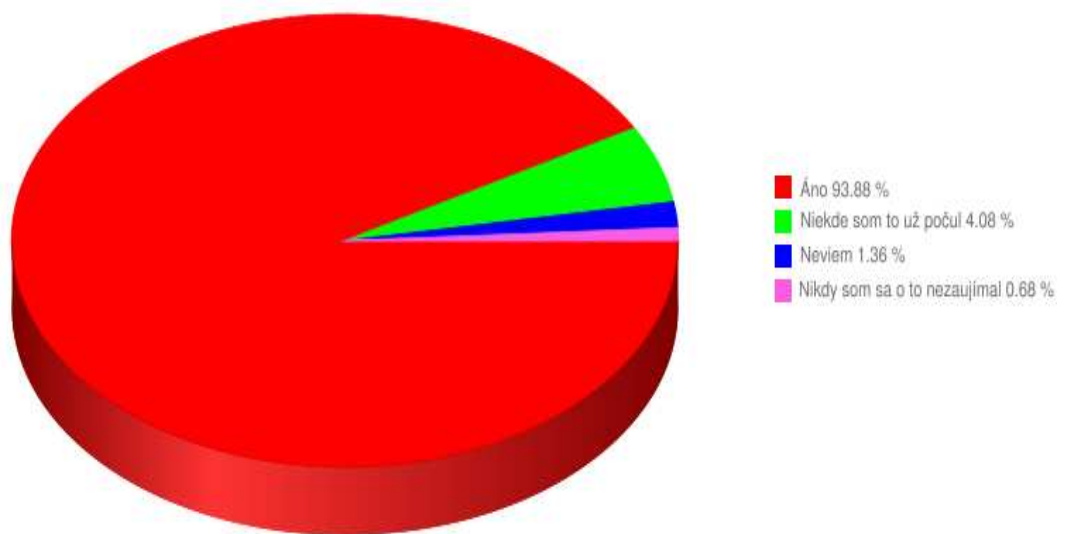
Mnohé organizácie poskytujú bezdomovcom oblečenie. V tejto otázke som sa

respondentov pýtal, či vedia, že veci darované charite dostávajú aj bezdomovci. Opýtani odpovedali nasledovne:

- ÁNO (75.51% opýtaných),
- NIE (9.52% opýtaných),
- NEVIEM (14.97%).

Graf č. 14: Viete čo je to nezisková organizácia?

Viete čo je to nezisková organizácia?

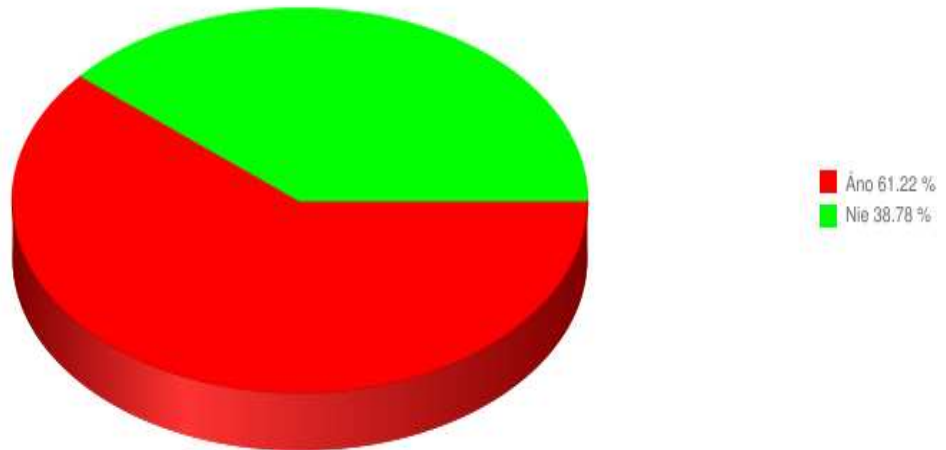

Respondenti na otázku, či vedia, čo je to nezisková organizácia, odpovedali nasledovne :

- ÁNO (93.88% respondentov),
- NIEKDE SOM TO UŽ POČUL (4.08% respondentov),
- NEVIEM (1.36% respondentov),
- NIKDY SOM SA O TO NEZAUJÍMAL (0.68% respondentov).

Graf č. 15: Stretli ste sa niekedy s tým, že nejaká organizácia ponúkala na ulici jedlo zadarmo?

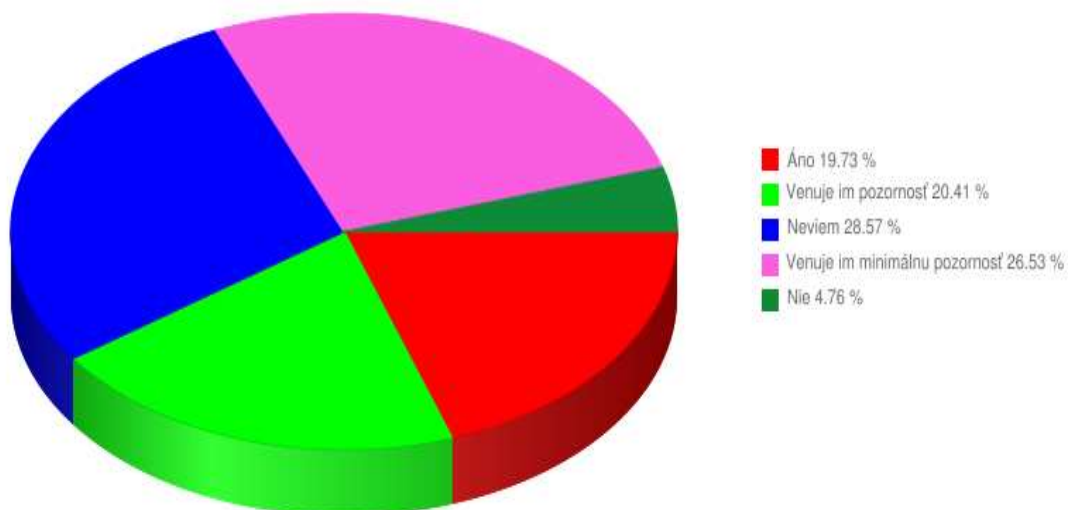
Stretli ste sa niekedy s tým že nejaká organizácia ponúkala na ulici jedlo zadarmo?

61.72% respondentov zažili situáciu, že nejaká organizácia ponúkala na ulici jedlo zadarmo a 38.78% respondentov sa s takouto formou nestretlo.

Graf č. 16: Venuje vaše mesto pozornosť bezdomovcom?

Venuje vaše mesto pozornosť bezdomovcom?

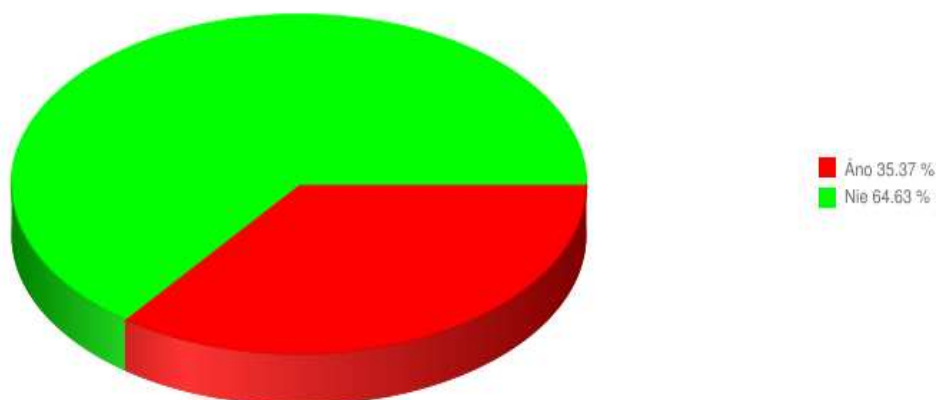

Na otázku či vaše mesto venuje pozornosť bezdomovcom sa respondenti vyjadrili:

- ÁNO (19.73% respondentov),
- VENUJE IM POZORNOSŤ (20.41% respondentov),
- NEVIEM (28.57% respondentov)
- VENUJE IM MINIMÁLNU POZORNOSŤ (26.53% respondentov),
- NIE (4.76% respondentov).

Graf č. 17: Využíva sa podľa vás terénna sociálna práca dostatočne pri práci s bezdomovcami?

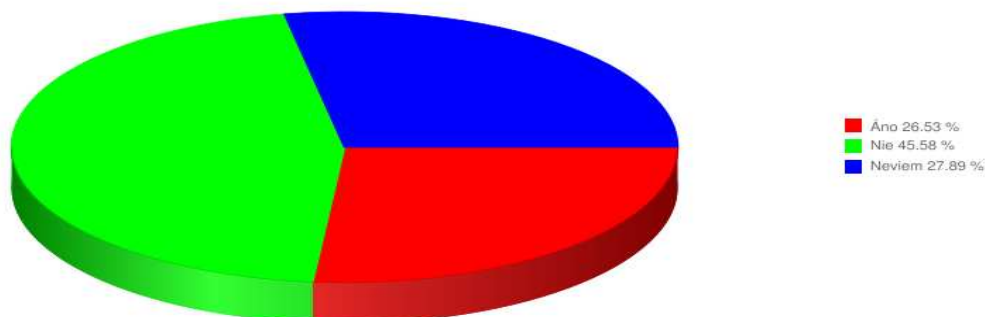
Využíva sa podľa vás terénna sociálna práca dostatočne pri práci s bezdomovcami ?

- Na danú otázku odpovedalo 35.37% respondentov kladne a 64.63% respondentov záporne.

Graf č. 18: Je nocľah v nocľahárni bezplatný?

Je nocľah v nocľahárni bezplatný?

Na danú otázku 26.53% respondentov odpovedalo kladne, 45.58% respondentov odpovedalo záporne a 27.89% respondentov nevedelo odpovedať na otázku .

Graf č. 19: Kde najčastejšie podľa vás prespávajú bezdomovci, ak nie sú v útulku?

Respondenti odpovedali nasledovne na otázku, kde najčastejšie podľa nich prespávajú bezdomovci, ak nie sú v útulku :

- Možnosť nocľahu v opustených budovách uviedlo 52.05% respondentov,
- Železničné a autobusové stanice (29.45% respondentov),
- Ulica (10.96% respondentov),
- Iné (7.53% respondentov) – môžeme sem zaradiť: zručanská, pod mostom, výmenníkové stanice tepla a teplej vody, kanále.

6.5 VÝSLEDKY A INTERPRETÁCIA PRIESKUMU

Na výsledkoch tohto dotazníka sa podieľalo 43 mužov a 107 žien vo veku od 18 do 65 a viac rokov. Respondenti mali ukončené stredoškolské vzdelanie s maturitou a niektorí boli vysokoškolsky vzdelaní. Väčšine respondentov bezdomovci nie sú ľahostajní a nejakým spôsobom im pomohli, alebo pomáhajú. Väčšinou sú to len maličkosti, ale aj tie majú svoj význam. Niektorí bezdomovci prijímajú pomoc s pokorou, ale niektorí dokážu byť aj agresívni a nechcú žiadnu pomoc od spoluobčanov. Respondenti sa zhodli, že situáciu bezdomovectva treba riešiť, nakoľko ľudí bez domova stále pribúda a táto situácia bude o pár rokov neúnosná. Každý respondent súcití s bezdomovcom, ale nemôže mu zabezpečiť bývanie, nakoľko v dnešnej dobe je vlastné bývanie pre mnohých len snom,

lebo byty sú drahé a nedostupné pre väčšinu obyvateľstva. Respondenti vedia ako neziskové organizácie dokážu pomôcť občanovi v núdzi a taktiež väčšina opýtaných pozná možnosti terénnej sociálnej práce. Väčšie množstvo respondentov sa zhodlo v názore, že bezdomovci na nich pôsobia odpudivo. Niektorí však uviedli, že predsa aj bezdomovec je človek ako každý iný a vedia, že život je nevyspytateľný a aj oni z nejakého dôvodu by mohli skončiť na ulici. Mestá by mali zabezpečiť nejaké možnosti bývania pre bezdomovcov. Viacerí respondenti uviedli, že ich mesto má útulok pre bezdomovcov. Síce tento nocľah nie je bezplatný, ale je to len minimálna čiastka, ktorú bezdomovec dokáže zarobiť napr. predajom časopisu *Nota bene*, ktorý vydáva občianske združenie *Proti prúdu*. Taktiež respondenti uviedli ako pomoc bezdomovcom kúpu časopisu *Nota bene*, z ktorého má bezdomovec polovicu. Za bezdomovectvo nemôže len alkohol, pri ktorom respondenti zvolili najčastejšiu príčinu bezdomovectva, ale aj strata rodiny, drogy a rôzne iné príčiny. Respondenti odpovedali na otázku, či sa mesto o bezdomovcov stará dostatočne zápornou odpoveďou. Uviedli tak najmä z dôvodu, že počet bezdomovcov narastá a nevidia pre nich poskytovanú adekvátnu pomoc. Väčšinou vnímajú iba zásahy polície, ktorá ich vyháňa z parkov, z autobusových a železničných staníc, resp. z každého verejného priestranstva. Je pravda, že bezdomovci sa sťahujú do väčších miest, čo potvrdil aj tento prieskum. Väčšina respondentov odpovedala na túto otázku, že najviac bezdomovcov je na západnom Slovensku. Možno je to spôsobené tým, že respondenti pracujú v Bratislave a v rodnom meste sa zdržiavajú menej a nemajú prehľad o tom, že aj v ich meste je veľa bezdomovcov.

- Hypotézy sa nám v našom prieskume potvrdili. Hypotéza č.1 sa nám potvrdila, respondenti za najčastejšiu príčinu bezdomovectva označili alkoholizmus. Hypotéza č.2 sa nám nepotvrdila, tu respondenti označili za najviac ohrozenú skupinu alkoholikov, narkomanov a patologických hráčov. Hypotéza č. 3 sa nám potvrdila- najčastejšou formou pomoci bezdomovcom bolo poskytnutie financií. Hypotéza č. 4 sa nám potvrdila – väčšina respondentov uviedla, že podľa ich názoru sa väčšina bezdomovcov zdržiava na západnom Slovensku. Hypotéza č. 5 sa nám taktiež potvrdila. Vrátenie bezdomovca do bežného života je veľmi ťažké, lebo mnohí sa zmierili so svojim sociálnym statusom a nemajú vôľu svoju situáciu riešiť. Na základe výpovedí mojich respondentov konštatujem, že moje hypotézy sa potvrdili.

6.6 DISKUSIA A ODPORÚČANIA PRE PRAX

Prostredníctvom prieskumu sa nám podarilo získať názory bežných ľudí na problematiku bezdomovectva. Chudoba je problém, ktorý sa týka nielen bezdomovcov, ale každého z nás. Už je takmer realitou každodenného života a núti nás premýšľať, ako sa voči nej brániť. Je to v dnešnej dobe veľmi náročné. Bezdomovectvo ako problém vníma každý z nás individuálne. Je mnoho ľudí, ktorí voči bezdomovcom pociťujú nenávisť. Neuvedomujú si, aké náročné musí byť pre človeka, ktorý nemá peniaze a vyzerá odpudivo, zabezpečiť si aspoň niečo na jedenie. Je mnoho ľudí, ktorí keď vidia bezdomovca radšej idú iným smerom, lebo majú strach, že ich osloví a bude chcieť drobné. Respondenti sa zhodli na tom, že je mnoho možností ako pomôcť bezdomovcom. Bezdomovec má problém sa zaradiť späť do spoločnosti, nakoľko stratil pracovné návyky a je zvyknutý na život, ktorý teraz žije. Je veľmi ťažké ho opäť zaradiť do pracovného procesu. Existuje mnoho organizácií, ktoré bezdomovcom pomáhajú a sú preto veľmi prospešné pre spoločnosť. Svoje kompetencie a úlohy pri starostlivosti o bezdomovcov naplňajú štát, samospráva aj mimovládne organizácie. Bezdomovectvo je vnímané ako významný sociálny problém. Pomôcť človeku v núdzi by malo byť pre nás samozrejmosťou, podať pomocnú ruku človeku, aby vedel, že tu nie je sám. Bezdomovci sú veľmi charakteristická skupina a spoznáme ich podľa ich vzhľadu. Často bezdomovcov vidáme na uliciach, sediacich na lavičkách v parkoch, na námestiach, častokrát popíjajú alkohol. Mnohí ľudia si položia otázku, prečo radšej nejdú pracovať namiesto pitia alkoholu a pýtania peňazí. Problém mnohých bezdomovcov je v tom, že oni už nemajú chuť sa zaradiť do pracovného života, lebo tento štýl väčšine z nich vyhovuje a sú s ním spokojní. V lete je pre nich situácia jednoduchšia. Predsa len lepšie sa znáša teplo ako zima, tá je pre bezdomovcov veľmi kritická. Mnohí z nich, keďže pijú, nemôžu ísť do útulku, lebo ich tam nepustia. Aj v útulku sú určité pravidlá, ktoré sa musia dodržiavať. Pokiaľ je človek pod vplyvom alkoholu, tak musí si hľadať iné útočisko, kde prenocuje. V zime sú to zväčša výmenníkové stanice vody, kanály, kde tečie v potrubiach teplá voda, stanice atď.

Existujú aj prípady, kedy si bezdomovec svoju situáciu uvedomuje a snaží sa opäť zaradiť do pracovného života. V tomto mu pomôže napríklad o.z. Proti prúdu, kde sú vyškolení sociálni pracovníci, ktorí vedia, ako pomôcť človeku, ktorý sa ocitol na dne, ale má vôľu svoju situáciu zmeniť. O. z. Proti prúdu v roku 2008 realizovalo projekt Krištof, v ktorom sa zamerali na postupné začleňovanie bezdomovcov do pracovného života. Tento projekt

je príkladom toho, ako možno s bezdomovcami efektívne pracovať. Problém bezdomovectva je veľmi vážny a mali by sa viacerí odborníci zaangažovať do jeho riešenia, aby túto situáciu vyriešili a aby sa problém bezdomovectva dotýkal čo najmenej skupiny ľudí.

7 ZÁVER

V diplomovej práci sme chceli poukázať, kto vlastne bezdomovec je, aké možnosti pomoci mu vieme poskytnúť a ako sa o bezdomovcov stará štát, samospráva. Zosumarizovaním teoretických a praktických informácií sme sa snažili poukázať na to, ako možno vnímať problém bezdomovectva a aké existujú možnosti pomoci. Úlohy a postavenie sociálneho pracovníka v tejto problematike zohrávajú veľmi dôležitú úlohu. Práve vďaka sociálnym pracovníkom sa mnoho ľudí bez domova má šancu opäť vrátiť do bežného života. Keď ich už blízka rodina ignoruje, tak je tu niekto, kto im podá pomocnú ruku a častokrát je tým človekom práve sociálny pracovník.

Pri písaní diplomovej práce sme sa sústredili hlavne na bezdomovcov, ich osobnosť, ich situáciu a možnosti riešenia tohto problému. Je pravda, že pri písaní práce sme zistili, že sú aj mestá, ktoré vôbec nemajú zriadený útulok alebo iné zariadenie, ktoré by pomáhalo tejto sociálne vylúčenej skupine obyvateľstva. O bezdomovcov sa starajú nielen obce ale aj rôzne neziskové organizácie, ktoré zastupujú obec tam, kde ona nemá na to financie a situáciu by rada riešila. Riešenie je mnoho, teda pokiaľ bezdomovec má záujem riešiť svoju vzniknutú situáciu. V mnohých prípadoch je to ale práve tak, že bezdomovec nemá záujem túto svoju situáciu riešiť a život na ulici mu vyhovuje, lebo nemá žiadne starosti a nikto sa oň ho nezaujíma. Práve táto práca poukazuje na mnohé príčiny vzniku bezdomovectva a aj na pomoc, ktorá im môže byť poskytnutá, ak budú dodržiavať určité pravidlá. Je isté, že bezdomovci nemusia využiť túto službu, ktorú im poskytuje obec. Avšak, ak prídu do útulku, zistia, že je to oveľa pohodlnejšie ako spať niekde na ulici, kde je zima, neporiadok a hlavne nebezpečenstvo. V poslednej dobe sa často stretávame aj s prípadmi, kedy ľudia nejakým spôsobom ubližujú práve tejto skupine ľudí. Nerozumím dôvodom, prečo sa niektorí ľudia tak voči bezdomovcom správajú - podľa mňa je potrebné chrániť každého občana. Predsa, prečo ubližovať niekomu, čo nič nemá a jeho situácia, v ktorej sa nachádza, je už aj tak dosť kritická? Takéto správanie ľudí je naozaj odsúdeniahodné. Bezdomovec je predsa človek ako my, líši sa len tým že nemá trvalé bývanie, prácu. Terénna sociálna práca je v tejto problematike taktiež veľmi dôležitá a v mnohých prípadoch dokáže človeku pomôcť natolko, že si začne svoju situáciu uvedomovať a postupom času sa z problému, v ktorom sa nachádza, dostane. Či už mu podá pomocnú ruku terénny sociálny pracovník, alebo obyčajný občan, šanca na návrat do života, ktorý žil predtým, ako sa dostal na ulicu, tu stále je.

Bolo by potrebné, aby spoločnosť začala citlivejšie vnímať potreby tejto skupiny ľudí. Teraz sa nás to mnohých netýka, ale mohli by sa udiat' v našom živote v budúcnosti také okolnosti, pre ktoré by sme sa aj my mohli ocitnúť v roli bezdomovca. Nikto z nás nevie predvídať svoj osud a preto by sme mali byť k sebe ohľaduplnejší, pozornejší a viac si pomáhať.

Dúfam, že moja práca vám priniesla viac informácií o problematike bezdomovectva, o príčinách, pre ktoré sa z ľudí stávajú bezdomovci ako aj iné dôležité informácie, ktoré možno zmenia váš pohľad na bezdomovcov ako takých.

Zoznam použitej literatúry

Adam, P. *Drogová závislosť ako celospoločenský problém: všeobecný prehľad a možnosti prevencie v rómskych komunitách*. Bratislava: GaRT, 2008, 60 str. ISBN 9788096850723

Bednárik, A. et. al. Labáth, V. 2003, *Čítanka pre neziskové organizácie*. Bratislava: Centrum prevencie a riešenia konfliktov, 2003, 189 str.

Beňová, N. 2008, *Bezdomovci, ľudia ako my*. Košice: o.z. Proti prúdu, 2008, 75 str. ISBN 978-80-969924-1-6

Beňová, N. a kol. 2008, *Projekt Krištof*. Košice: o.z. Proti prúdu, 2008, 36 str. ISBN 978-80-969860-2-6

Csíkos, R. 2008, *Terénna sociálna práca ako nástroj predchádzania príčin a odstraňovania následkov sociálneho vylúčenia : [projekt „Riešenie sociálnej deviácie - predchádzanie a zmierňovanie chudoby“]*. Bratislava : Občianske združenie DIANOVUM, 2008, 60 str. ISBN 9788096850754

Degmová E. 1995, *Organizácia a kompetencie miestnej samosprávy*. Bratislava: Inštitút pre verejnú správu, 1995, 54 str.

Fábry, A. 2006, *Úvod do penológie*. Bratislava: O.z. Sociálna práca, 2006, 175 str. ISBN 80-89185-23-1

Gejdošová, Z. et. al. 2009, *Terenná sociálna práca: skriptá – učebné texty*. Ružomberok: Verbum, 2009, 106 str. ISBN 9788080845025

Geist, B. 1992, *Sociologický slovník*. Praha: Victoria publ., 1992, 647 str.

Grman, Š. 1997, *Organizácia a základné kompetencie vlády a ústredných orgánov štátnej správy*. Bratislava: Inštitút pre verejnú správu, 1997, 27 str. ISBN 80-85327-35-X

- Havrlentová, D. 2006, *Kriminologická charakteristika osobnosti užívateľa drog*. Bratislava: Akadémia policajného zboru v Bratislave, 2006, 270 str. ISBN 80-8054-369-0
- Henderson, P. et. al. 2007, *Zručnosti komunitnej práce v susedstvách*. Nitra: Centrum komunitného rozvoja, 2007, 292 str. ISBN 978-80-969638-4-3
- Holý, I. 1994, *Úvod do sociológie*. Brno: Masarykova Univerzita v Brně, 1994, 65 str. ISBN 80-210-0985-3
- Hradecký, V., Hradecká I., 1996, *Bezdomovství – extrémní vyloučení*. Praha: Naděje, 1996, 17 str. ISBN 8090229212
- Chlebovcová, H. 2005, *Postavenie obecnej samosprávy v systéme verejnej správy na Slovensku*. Bratislava: Socia – nadácia na podporu sociálnych zmien, 2005, 84 str. ISBN 8096790846
- Klenovský, L. 2006, *Terenná sociálna práca*. Bratislava: Občianske združenie sociálna práca, 2006, 97 str, ISBN 80-89185-18-5
- Levická, J. 2006, *Na ceste za klientom : metódy, formy a prístupy v sociálnej prác*. Trnava: [s.n.], 2006, 283 str. ISBN 8096945408
- Machálová, M. et. al. 2010, *Dialógy o závislostiach*. Bratislava: TakeOff Advertising, 2010, 239 str. ISBN 978-80-970370-9-3
- Matoušek, O. 2003. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003, 288 str. ISBN 80-7178-549-0
- Matoušek O. et. al. 2010, *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2010, 352 str. ISBN 978-80-7367-818-0
- Matoušek, O. et. al. 2003, *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003, 384 str. ISBN 80-7178-548-2

- Mydlíková E. et. al. 2009, *Sociálna práca a poradenstvo*. Bratislava: Liga za duševné zdravie, 2009, 47 str. ISBN 978-80-970123-2-8
- Mydlíková, E.et. al. 2001, *Letom – Svetom do sociálnej práce v treťom sektore*. Bratislava: ASSP – asociácia supervízorov a sociálnych poradcov, 2001
- Mydlíková, E. 2010, *Sociálna práca v neziskovom sektore*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2010, 163 str. ISBN 978-80-223-2745-9
- Nociar, A. 2009, *Drogové závislosti*. Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, 2009, 123 str. ISBN 9788089271689
- Novák, T. 2004, *Jak předejít krizi v manželství*. Praha: Grada, 2004, 120 str. ISBN 80-247-0935-X
- Nešpor, K. 1994, *Hazardní hra jako nemoc*. Ostrava: Nakl. Aleny Krtilové, 1994, 146 str.
- Občianske združenie, pomoc ohrozeným deťom, 2007, *Manuál pomoci pre obeť domáceho násilia*. Bratislava: Centrum Nádej, 2007, 132 str.
- Paluš, I. a kol. 2009, *Samospráva obce (vybrané problémy)*. Košice: UPJŠ Fakulta verejnej správy, 2009, 50 str. ISBN 978-80-89089-92-5
- Pavúk, A. 2001, *Človek a drogy*. Prešov: Prešovská Univerzita – Fakulta humanitárnych a prírodných vied, 2001, 125 str. ISBN 80-8068-073-6
- Štatistický úrad SR, Pracovné stretnutie k problematike zberu štatistických údajov o bezdomovcoch, 2010
- Štern, P. et. al. 2010, *Probace a mediace*, Praha: Portál, 2010, 216 str. ISBN 978-80-7367-757-2
- Tokárová, A. et. al. 2003, *Sociálna práca*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2003, 572 str. ISBN 80-968367-5-7

Tvrdoň, M. 2004, *Chudoba a bezdomovectvo*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2004, 141 str. ISBN 80-8050-776-7

Ühlinger, C. 2009, *Když někdo blízky pije*. Praha: Portál, 2009, 140 str. ISBN 978-80-7367-610-0

Zájmové združenie žien Aspekt, 2001, *Piata žena – aspekty násilia páchaného na ženách*. Bratislava: Aspekt, 2001, 385 str. ISBN 80-85549-28-X

Žilová, A. 2005, *Chudoba a jej premeny na Slovensku*. Badín: Mentor, 2005, 162 str. ISBN 80-968932-2-X

<http://www.notabene.sk/?streetwork>

<http://depaulslovensko.org/o-n-s/misia-a-hodnoty>

http://www.bratislava.sk/vismo/dokumenty2.asp?id_org=700000&id=77545&p1=51737

<http://www.charitaba.sk/sk/Bratislavska-arcidiecezna-charita.alej>

<http://www.charita.sk/stranky/historia-skch>

<http://www.notabene.sk/?bratislava-zariadenia-pre-ludi-bez-domova>

<http://www.depaulslovensko.org/o-n-s/>

<http://www.charitabb.sk/dom-pre-nudznych/>

http://www.poprad.sk/download_file_f.php?id=86641

http://oaza-nadej.org/o_nas.html

www.nationalhomeless.org

<http://www.rozvod-rozchod.sk/rozvody-na-slovensku-v-roku-2008/d-1048/p1=1084>

http://cphr.sk/undp2000sl_06_cast3.pdf podoby chudoby na Slovensku

<http://www.streetwork.sk/index.php/blog/37-lanky/49-chudoba-a-socialne-vyluenie-ako-problem-romskej-komunity>

<http://www.2010againstopoverty.eu/about/factsandfigures.html?langid=sk>

<http://www.alianciazien.sk/files/Deklaracia%20OSN%20o%20odstraneni%20vsetkych%20foriem%20nasilia.pdf>

Zákon NR SR č. 599/2003 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon NR SR č. 300/2005 Z. z. o trestnom práve (trestný zákon).

Zákon NR SR č. 4/2001 Z.z. o zbore väzenskej a justičnej stráže.

Zákon NR SR č. 372/1990 o priestupkoch.

Zákon NR SR č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov.

Zákon NR SR č. 302/2001 Z.z. o samospráve vyšších územných celkov

PRÍLOHY

1 Dotazník

Bezdomovci a my

Dobrý deň,

Volám sa Vratislav Matucha a som študentom Vysokej školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety n.o. v Bratislave a svoju diplomovú prácu venujem bezdomovcom. Bezdomovec je človek ako každý iný a nezaslúži si v mnohých prípadoch nezáujem spoločnosti. Zaujímalo by ma ako sa na život bezdomovcov pozeráte. Bol by som rád, ak by ste venovali tomuto dotazníku pár minút svojho času.

1. Vaše pohlavie?
Muž
Žena
2. Váš vek?
18-25
26-35
36-45
46 a vyššie
3. Nachádzajú sa vo vašom meste bezdomovci?
Áno
Nie
4. Ako na vás pôsobia bezdomovci potulujúci sa po uliciach?
Nepôsobia na mňa odpudivo
Držím si voči nim odstup
Pôsobia na mňa odpudivo
Nevšímam si ich
5. Pomohli ste niekedy nejakou formou pomoci bezdomovcovi ?
Jedlom
Menšou sumou financií
Stravným lístkom
Kúpil(a) som si časopis Nota Bene
iné :
6. Ktoré z týchto príčin sú podľa vás najčastejšou príčinou bezdomovectva?
Alkohol
Drogy
Rozpad rodiny
iné :

7. Stará sa vaše mesto o bezdomovcov dostatočne?
 Áno
 Nie
8. V ktorej časti Slovenska je podľa vás najviac bezdomovcov?
 západné Slovensko
 stredné Slovensko
 východné Slovensko
 južné Slovensko
9. Myslíte si, že sú bezdomovci svoju súčasnú situáciu ochotní riešiť?
 Áno
 Nie
 Neviem
10. Kto by mal podľa vás riešiť problém bezdomovectva?
 Vláda
 Vyšší územný celok
 Obce a mestá
 iné :
11. Ktorá skupina obyvateľov je podľa vás najviac ohrozená stratou domova?
 Nezamestnaní občania,
 Alkoholici, narkomani a patologickí hráči,
 Ľudia prepustení z výkonu trestu,
 Mladí ľudia z detských domovov,
 Ženy – osamelé, s deťmi, tehotné, vyhodené z domu, týrané,
 Starí, osamelí ľudia.
12. Máte vo svojom meste útulok pre bezdomovcov?
 Áno
 Nie
 Neviem
13. Viete o tom, že veci darované charite dostávajú aj bezdomovci?
 Áno
 Nie
 Neviem
14. Viete čo je to nezisková organizácia?
 Áno,
 Niekde som to už počul,
 Neviem,
 Nikdy som sa o to nezaujímal
15. Stretli ste sa niekedy s tým, že nejaká organizácia ponúkala na ulici jedlo zadarmo?
 Áno
 Nie

16. Venuje vaše mesto pozornosť bezdomovcom?
Áno,
Venuje im pozornosť,
Neviem,
Venuje im minimálnu pozornosť,
Nie.
17. Využíva sa podľa vás terénna sociálna práca dostatočne pri práci s bezdomovcami ?
Áno
Nie
18. Je nocľah v nocľahárni bezplatný?
Áno
Nie
Neviem
19. Kde najčastejšie podľa vás prespávajú bezdomovci, ak nie sú v útulku?
Opustené budovy
Železničné a autobusové stanice
ulica
iné :